

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА**

**Факультет історії, політології та міжнародних відносин
кафедра міжнародних відносин та суспільних комунікацій**

**ЕВОЛЮЦІЯ МІЖНАРОДНОЇ РОЛІ УКРАЇНИ В УМОВАХ
РОЗГОРТАННЯ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ**

**Кваліфікаційна робота
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)**

Виконав:

студент 6 курсу, 604 групи

Катеринчук Андрій Павлович

Керівник:

доктор історичних наук,

професор **Фісанов В.І.**

*До захисту допущено
на засіданні кафедри
протокол № _____ від _____ 2024 р.
Зав. кафедрою _____ доц. Макар В.Ю.*

Чернівці – 2024

Анотація

У кваліфікаційній роботі досліджено еволюцію міжнародної ролі України в умовах розгортання російсько-української війни. Проаналізовано ключові етапи змін у міжнародній політиці України, починаючи від реакції світової спільноти на початок військової агресії Росії, до посилення підтримки та співпраці з провідними міжнародними організаціями та союзниками. Робота розкриває роль України як важливого суб'єкта в сучасній системі міжнародних відносин, зокрема її інтеграційні процеси в напрямку ЄС та НАТО, а також зміни у пріоритетах зовнішньої політики з метою забезпечення національної безпеки та стабільності. Особливу увагу приділено питанням міжнародної військової та гуманітарної допомоги, санкційної політики, а також формуванню нового геополітичного статусу України.

Ключові слова: міжнародні відносини, зовнішня політика України, російсько-українська війна, міжнародна підтримка, національна безпека, європейська інтеграція, НАТО, санкції, гуманітарна допомога, геополітичний статус.

Abstract

This master's thesis examines the evolution of Ukraine's international role in the context of the unfolding Russia-Ukraine war. It analyzes key stages of change in Ukraine's international policy, from the global response to the onset of Russian aggression to the strengthening of support and cooperation with leading international organizations and allies. The study highlights Ukraine's role as a significant actor in the modern system of international relations, especially its integration processes toward the EU and NATO, as well as shifts in foreign policy priorities aimed at ensuring national security and stability. Special attention is given to international military and humanitarian assistance, sanctions policy, and the formation of Ukraine's new geopolitical status.

Keywords: international relations, Ukraine's foreign policy, Russia-Ukraine war, international support, national security, European integration, NATO, sanctions, humanitarian assistance, geopolitical status.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИСВІТЛЕННЯ ЕВОЛЮЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ РОЛІ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОЗГОРТАННЯ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	8
1.1. Концептуальні та методологічні засади дослідження геополітики на сучасному етапі розвитку світової цивілізації	8
1.2. Стан наукової розробки проблеми висвітлення інформації про еволюцію міжнародної ролі України в умовах розгортання російсько-української війни..	17
Висновки до 1 розділу	22
РОЗДІЛ 2. ЕВОЛЮЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ТА АТЛАНТИЧНОГО ГЕОПОЛІТИЧНОГО ВЕКТОРІВ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО- УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	24
2.1.Становлення та сучасний стан відносин України з ЄС: зміна підходів та пріоритетів	24
2.2.Україна-НАТО: стан співпраці до повномасштабного вторгнення.....	38
Висновки до 2 розділу	43
РОЗДІЛ 3.ПОВНОМАСШТАБНЕ ВТОРГНЕННЯ РОСІЇ: ЕВОЛЮЦІЯ МІЖНАРОДНОЇ РОЛІ УКРАЇНИ ТА НОВІ ГЕОПОЛІТИЧНІ ВИКЛИКИ	44
3.1. США як ключовий стратегічний партнер України на сучасному етапі.....	44
3.2.Зміна міжнародної ролі та геополітичні пріоритети України: проблеми та візії на майбутнє	75
Висновки до 3 розділу	44
ВИСНОВКИ.....	88
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	92

ВСТУП

Актуальність. На сучасному етапі динамічних змін у суспільно-політичному та геостратегічному ландшафті світової політики, геополітичні пріоритети України стають однією з ключових осей її зовнішньої політики та національної стратегії. Розгортання військового конфлікту з Росією та подальші геополітичні виклики визначають необхідність для України ретельного аналізу та визначення стратегічних завдань на міжнародній арені. Зазначений контекст спонукає до розгляду особливостей та акцентів у геополітичному вимірі діяльності країни, щоб забезпечити її національні інтереси та ефективність взаємодії зі світовим співтовариством. У цьому контексті аналіз еволюції міжнародної ролі та геополітичних пріоритетів України є ключовим кроком у розумінні динаміки та впливу цих аспектів на долю країни в сучасному глобальному середовищі.

В умовах надзвичайного виклику, що представляє собою військова агресія РФ та загострення геополітичної ситуації у регіоні, Україна змушена не лише пристосовуватися до нових реалій, але й активно формувати свої стратегічні позиції. Геополітичні виклики, що стоять перед Україною, визначаються не лише регіональними аспектами, але й глобальними тенденціями, що вимагають обґрунтованих та виважених стратегій взаємодії з іншими державами та міжнародними організаціями.

У даному контексті, аналіз еволюції міжнародної ролі України в умовах розгортання російсько-української війни стає надзвичайно актуальним завданням, оскільки від успішності цього процесу залежить не тільки безпека та суверенітет країни, але і її інтеграція в євроатлантичний простір, економічний розвиток та міжнародний престиж. В даному дослідженні ми спробуємо детально розглянути та оцінити основні вектори геополітичних стратегій, які сьогодні визначають курс України у світовій політичній арені та визначити її роль на міжнародній арені.

Об'єктом нашого дослідження виступає сучасна система міжнародних відносин.

Предметом даної роботи є еволюція міжнародної ролі та геополітичних пріоритетів України в умовах розгортання російсько-української війни.

Мета дослідження полягає у комплексному аналізі еволюції міжнародної ролі України в умовах розгортання російсько-української війни.

Відповідно до теми та мети дослідження перед нами стоять наступні **завдання** які потрібно вирішити:

- визначити концептуальні та методологічні засади дослідження геополітики в сучасних умовах розвитку світової цивілізації, зокрема в контексті війни в Україні;

- розглянути рівень наукової розробки питання висвітлення еволюції міжнародної ролі України в умовах російсько-української війни та визначити основні підходи до вивчення цієї теми;

- вивчити етапи формування та сучасний стан відносин України з Європейським Союзом, зокрема трансформацію підходів та пріоритетів у зовнішньополітичній стратегії України в контексті європейської інтеграції;

- проаналізувати стан співпраці України з НАТО до повномасштабного вторгнення Росії та визначити вплив цього етапу на сучасну військово-політичну стратегію України;

- оцінити роль Сполучених Штатів Америки як ключового стратегічного партнера України на сучасному етапі, включаючи їх внесок у підтримку національної безпеки та міжнародної позиції України;

- дослідити зміну міжнародної ролі України та її геополітичні пріоритети після повномасштабного вторгнення Росії, а також визначити ключові виклики та можливі напрями розвитку міжнародної стратегії України в майбутньому.

Теоретична основа дослідження визначається посиленням інтересом дослідників до проблеми становлення, розвитку та сучасного стану

міждержавних відносин України та визначення її геополітичних пріоритетів. Умовно проаналізовану літературу з проблематики нашого дослідження можна розділити на декілька груп. До першої віднесемо дослідників, які тією або іншою мірою аналізують особливості становлення основних напрямків зовнішньої політики України – О. Василиця [7], А. Гандзюра[12], М. Білоус[3], В. Галик [11], Н.Горбачова [17], М. Король[30], Л. Лаврисюк[31], Б.Парахонський [42]. У роботах цих дослідників аналізуються історичні причини та передумови формування міжнародної політики нашої держави.

Другу групу досліджень складають роботи, у яких ґрунтовно розглядаються сучасний стан та перспективи ключових геополітичних пріоритетів України в контексті сучасних викликів – А.Гетьманчук [15], А. Годлюк [30], Л. Дорош [19], І. Дудко [20], І. Єлейко [21], В. Жигайло [22].

Загалом відзначимо, що проблематика визначення міжнародної ролі та геополітичних пріоритетів України на сучасному етапі викликає значний інтерес серед наукових кіл, особливо актуалізується аналітичний аспект дослідження відносин та формування стратегічного партнерства. Проте на сьогодні немає комплексного дослідження, де б розкривалися всі аспекти сучасних геополітичних пріоритетів України.

Методи дослідження – при дослідженні еволюції міжнародної ролі України в умовах розгортання російсько-української війнинами застосовувалися принципи і методи загальнонаукового, політичного та історичного та геостратегічного аналізу. Принцип об'єктивності дозволив критично осмислити інтерпретації окремих аспектів формування та розвитку міждержавних відносин України. Порівняльно-історичний метод використано у співставленні особливостей соціально-політичних, економічних аспектів розвитку зовнішньополітичної пріоритетів української міжнародної політики. Системно-структурний метод дав можливість визначити основні напрямки дослідження, а метод періодизації – простежити

розвиток подій у хронологічному порядку. Метод систематизації та узагальнення дозволив визначити конкретні результати відповідно до змісту дослідження.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання напрацювань під час вивчення наукових курсів в університетах, зокрема – «Історії міжнародних відносин», «Новітньої історії України» та «Новітньої історії країн Європи та Америки». Також матеріали можна використати при підготовці до лекційних та семінарських занять, написання статей, рефератів, есе.

Структура роботи. Дослідження складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить – 90 сторінок, з них основного тексту – 85 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВИСВІТЛЕННЯ ЕВОЛЮЦІЇ МІЖНАРОДНОЇ РОЛІ УКРАЇНИ В УМОВАХ РОЗГОРТАННЯ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

1.1. Концептуальні та методологічні засади дослідження геополітики на сучасному етапі розвитку світової цивілізації

Геополітика як наука та практична діяльність завжди відігравала важливу роль у формуванні політичного, економічного та культурного обличчя світу. У сучасному глобалізованому світі вона набуває ще більшої значущості, стаючи ключовим інструментом аналізу і прогнозування міжнародних відносин, впливу держав і регіональних блоків на розвиток світової цивілізації. Розвиток інформаційних технологій, інтеграційні процеси, а також загострення глобальних викликів, таких як кліматичні зміни, міграція та економічна нерівність, створюють нові умови для осмислення геополітичної дійсності.

На сучасному етапі розвитку світової цивілізації виникає потреба у переосмисленні традиційних підходів до вивчення геополітики. Зокрема, акцент робиться на інтеграції міждисциплінарних методів дослідження, врахуванні нових викликів і можливостей, а також на критичному аналізі впливу державних та недержавних акторів на геополітичний порядок. Сучасна геополітика вже не обмежується лише територіальними аспектами, а охоплює і питання кібербезпеки, економічної глобалізації та культурної ідентичності.

Зовнішньополітична діяльність та міждержавні відносини сучасних країн є багатограним і складним явищем, що вимагає ретельного аналізу на кожному рівні, як стверджують науковці. Чимало дослідників у сфері міжнародних відносин брали участь у розробці підходів до аналізу різних аспектів зовнішньої політики.

Сучасний світ переживає значні трансформації в системі міжнародних відносин, які впливають на характер співпраці та взаємодії між державами. Важливим елементом цих змін є взаємовідносини між країнами, що базуються

на спільних інтересах, культурній близькості та схожості політичних підходів. У цьому контексті актуальним є вивчення змін у міжнародній ролі України, зокрема в умовах російсько-української війни.

Аналіз геополітичних пріоритетів України на сучасному етапі базується на всебічному вивченні теоретико-концептуальних основ, що дозволяє виявити ключові чинники та особливості, які впливають на її геополітичну стратегію. Метою цього дослідження є визначення різних підходів до аналізу міждержавних відносин, що сприятиме глибшому розумінню геополітичних орієнтирів України.

Дане дослідження зосереджене на вивченні геополітичних пріоритетів України як складного й багатогранного явища, що охоплює історичні, політичні, економічні, культурні та соціальні складові. Для досягнення цієї мети застосовуються різноманітні теоретико-концептуальні підходи, які дозволяють глибше дослідити позицію України на міжнародній арені та роль ключових геополітичних гравців у світовій політиці. У рамках роботи аналізуються теоретичні засади, на яких ґрунтується вивчення змін і динаміки геополітичних пріоритетів України.

Беручи до уваги багатоаспектність підходів і поглядів, дослідження має на меті виявити основні чинники та процеси, що впливають на формування цих відносин, а також їхнє значення для регіональної та глобальної геополітичної динаміки. Завдяки аналізу різних концепцій і теоретичних моделей, дослідження сприятиме розумінню ролі України в міжнародних відносинах і визначенню перспектив подальшої співпраці, заснованої на спільних інтересах та викликах.

Геополітика є концептуальним підходом до аналізу політичної діяльності держав чи їхніх об'єднань, який базується на оцінці зовнішньо- та внутрішньополітичних дій, а також розвитку економічних, політичних і соціальних систем під впливом географічних факторів. Її міждисциплінарна

природа робить її важливою теоретичною основою як для державної політики, так і для міжнародних відносин. У рамках теорії міжнародних відносин геополітика є фундаментальним поняттям, що відображає роль територіально-просторових характеристик держав у формуванні локальних, регіональних, континентальних і глобальних міжнародних процесів [14].

Основні елементи концепції геополітики та міжнародних відносин включають:

1. Дипломатія – взаємовідносини між державами, які реалізуються через дипломатичні канали, зокрема посольства, посланників та міжнародні угоди.
2. Політика – способи взаємодії держав у вирішенні питань світового порядку, прийняття політичних рішень та подолання конфліктів.
3. Економіка – міждержавні відносини у сфері обміну товарами, торгівлі, інвестицій та інших економічних процесів.
4. Культурна взаємодія – обмін знаннями, науковими досягненнями, культурними традиціями та розвиток освіти.
5. Безпека – питання співпраці та конфліктів у сфері оборони й безпеки, включаючи військовий аспект.
6. Міжнародні організації – участь у діяльності таких структур, як ООН, ЄС, НАТО, та інших глобальних інституцій [12, с. 378].

Геополітичні процеси формуються у контексті світової системи і суттєво впливають на встановлення міжнародного порядку, а також на розвиток і позиціонування окремих держав.

Аналіз геополітичних пріоритетів України має важливе значення як для самої країни, так і для регіону загалом. Її історико-культурні зв'язки, а також географічні, політичні й економічні інтереси визначають характер взаємодії на міжнародній арені. Для висвітлення цих аспектів доцільно застосовувати широкий спектр теоретичних підходів, які дозволяють розкрити структурно-функціональні особливості взаємовідносин. Зокрема, дослідження

зосереджується на аналізі історичних відносин України з ключовими міжнародними організаціями та державами, включаючи співпрацю, конфлікти та спільні ініціативи.

Політичні вибори, зміни внутрішньої політики та зовнішньополітичні позиції країн розглядатимуться через призму реалістичного підходу, що акцентує увагу на національних інтересах і балансі сил. Лібералістичний підхід, своєю чергою, дозволить підкреслити значення міжнародних інституцій і торгово-економічного співробітництва в розвитку міждержавних відносин. Конструктивістська перспектива сприятиме розумінню впливу спільних культурних та ідентичнісних аспектів на формування спільних цінностей і цілей [13, с. 89].

Окрім цього, дослідження передбачає геополітичний аналіз, який враховує роль географічного розташування України та її партнерів у формуванні взаємозв'язків, особливо в контексті вирішення спільних геополітичних викликів та використання наявних можливостей.

Застосовуючи зазначені теоретико-концептуальні підходи, це дослідження має на меті розкрити ключові аспекти геополітичних пріоритетів України, зокрема співпрацю в економічній, політичній та геостратегічній сферах. Окрім того, воно акцентує увагу на можливих викликах і труднощах, які можуть постати перед країною в майбутньому. Основною метою дослідження є поглиблене розуміння геополітичних пріоритетів України та визначення перспектив для подальшої співпраці й формування взаєморозуміння.

Вивчення сучасних геополітичних пріоритетів України спирається на кілька ключових теоретико-концептуальних засад:

1. Історичний контекст: Геополітичні орієнтири України мають глибоке історичне коріння, яке значною мірою впливає на сучасний стан відносин. Аналіз історичних етапів взаємодії, таких як процеси колонізації, визначення

кордонів та спільна історична, політична і культурна спадщина, допоможе зрозуміти передумови цих відносин [68].

2. Політичний контекст: Важливим є дослідження політичних подій, зокрема змін у владних структурах, стратегій зовнішньої політики та процесів прийняття рішень, які формують динаміку міжнародних зв'язків України.

3. Етнічна та культурна спадщина: Взаємовідносини між державами часто залежать від спільності або близькості етнічних і культурних груп. Дослідження мовних, релігійних і культурних чинників сприятиме глибшому розумінню їхнього впливу на геополітичну взаємодію.

4. Економічні та торговельні зв'язки: Аналіз економічних аспектів, таких як торговельний обмін, інвестиційні ініціативи та спільні проєкти, дає змогу оцінити вплив економічної співпраці на формування міжнародних відносин України [72].

Теоретичні основи аналізу розвитку геополітичних відносин є ключовими для глибшого розуміння та оцінки взаємодії між державами. Нижче наведено основні підходи, які варто враховувати при дослідженні динаміки геополітичних пріоритетів України в сучасних умовах:

1. Реалізм: Цей підхід акцентує увагу на національних інтересах, силовій політиці та балансі сил між державами. Використовуючи реалістичну перспективу, можна дослідити, як національні інтереси України впливають на її взаємодію з іншими державами, включно з великими міжнародними акторами.

2. Лібералізм: Ліберальний підхід надає пріоритет ролі міжнародних інституцій, демократичних принципів, прав людини та економічної співпраці, зменшуючи значення силових чинників у міжнародних відносинах [70].

3. Конструктивізм: Конструктивістський підхід зосереджується на ідеях, ідентичностях і культурних аспектах, що впливають на формування міжнародних відносин. Це дозволяє краще зрозуміти, як спільна культурна

спадщина, колективна ідентичність та сприйняття партнерів формують взаємодію між державами.

4. Теорія залежності: Даний підхід підкреслює вплив економічних, політичних і військових факторів на взаємозв'язки між країнами, зокрема, у контексті нерівності у міжнародних відносинах.

5. Геополітичний підхід: Він акцентує увагу на впливі географічного розташування, природних ресурсів і стратегічних інтересів на міжнародну взаємодію. Аналізуючи геополітичні пріоритети України, цей підхід дозволяє оцінити, як географічні особливості впливають на можливості та виклики, що стоять перед державою [69].

Ці теоретичні підходи є ефективними інструментами для аналізу геополітичних пріоритетів України. Кожен із них дозволяє виявити різні аспекти міждержавної взаємодії, враховуючи історичний, політичний, економічний і культурний контексти.

Однією з перших вагомих праць у сфері дослідження міжнародної політики стала робота Р. Снайдера і Б. Сапена «Прийняття рішень як підхід до вивчення міжнародної політики» [77]. У цій праці автори відмовилися від традиційного погляду на національну державу як абстрактну категорію. Натомість вони підкреслили важливість аналізу зовнішньої політики на рівні держави, зосереджуючи увагу на процесах ухвалення зовнішньополітичних рішень.

Хоча дослідження Р. Снайдера та Б. Сапена зробило вагомий внесок у загальну теорію зовнішньої політики, їхній підхід мав обмеження. Зокрема, він був зосереджений переважно на окремих рівнях політики, залишаючи поза увагою комплексний аналіз цієї категорії з урахуванням соціально-економічної, культурної та освітньої взаємодії.

У цьому контексті значущою для аналізу зовнішньої політики є праця Дж. Розенау «Предтеорії та теорії зовнішньої політики». Автор наголошує, що для

глибшого розуміння поняття «зовнішня політика» необхідно створити узагальнену теорію, яка враховувала б дані, отримані в результаті аналізу на різних рівнях [77].

Такий підхід дає змогу комплексно вивчати зовнішню політику, оцінюючи її крізь призму основних рівнів аналізу та систематизуючи інформацію, що забезпечує ширше бачення проблеми, а не зосереджує увагу лише на одному аспекті. Праця Дж. Розенау стала однією з перших, яка запровадила цей метод, зробивши значний внесок у теорію багаторівневого аналізу міждержавних відносин.

Кеннет Вальц у своїй праці «Людина, держава і війна: теоретичний аналіз» [79] розвинув ідеї Дж. Розенау, досліджуючи природу міжнародних конфліктів і класифікуючи їх на три рівні. Перший рівень стосується людського фактору, зокрема особистісних характеристик, мотивів і рішень політичних лідерів, які можуть спричинити ескалацію конфліктів. Відповідно до цього підходу, формування геополітичних пріоритетів України значною мірою обумовлене її культурно-історичними зв'язками та соціально-економічним співробітництвом.

Друга категорія зосереджується на внутрішній структурі та аналізує систему державного управління. У цьому контексті Україна розглядається як демократична держава, взаємодія якої з ключовими міжнародними акторами базується на принципах демократії та рівноправності.

Третя категорія охоплює систему міжнародних відносин, яку автор характеризує як анархічну через відсутність централізованого механізму регулювання відносин між державами.

Американський політолог Девід Сінгер продовжив розвивати ідеї Кеннета Вальца у своїй праці «Проблема рівня аналізу в міжнародних відносинах». Він досліджував міжнародну систему та державу як окремі рівні аналізу міжнародних відносин. Сінгер підкреслював, що системний рівень дозволяє глибше зрозуміти комплексність міжнародних відносин, тоді як

державний рівень забезпечує детальний огляд взаємодій з позиції суверенної держави. Він акцентував увагу на тому, що країни, як основні суб'єкти міжнародних відносин, мають можливість самостійно визначати свою зовнішню політику.

Американський дослідник Майкл Хадсон зробив значний внесок у вивчення аналізу зовнішньої політики, опублікувавши роботу «Аналіз зовнішньої політики: класичні та сучасні теорії», у якій він виділив п'ять рівнів аналізу [72].

На першому рівні увага зосереджена на індивідуальному прийнятті рішень у зовнішній політиці, враховуючи політичну психологію лідера та його вплив на формування і реалізацію зовнішньополітичної стратегії.

Другий рівень фокусується на груповому процесі ухвалення зовнішньополітичних рішень, що ґрунтується на організації взаємодії між учасниками груп, які впливають на розробку та виконання політики.

Третій рівень аналізує роль культурних, соціальних і національних ідентичностей у процесі прийняття зовнішньополітичних рішень, що ускладнюється через присутність різних цивілізацій серед об'єктів зовнішньої політики.

Четвертий рівень досліджує, як внутрішня політика держави впливає на зовнішньополітичні процеси. Цей підхід використовують при формуванні політики, що визначає Україну як важливого гравця на міжнародній арені та стратегічного партнера в соціально-економічній сфері.

На п'ятому рівні проводиться аналіз унікальних характеристик держав, таких як природні ресурси, демографічні особливості, географічне розташування, політична система та культурний і економічний потенціал, що визначають особливості їх зовнішньої політики.

У сучасних умовах міждержавні відносини аналізуються з різних перспектив і на основі різноманітних наукових підходів. Так, А. Верстяк трактує

зовнішню політику як «високу політику», що орієнтована на державну безпеку та основні цінності, і яка має бути відокремлена від впливу внутрішньої політики. Він підкреслює, що, хоча зовнішня політика, як і внутрішня, формується всередині держави, основною відмінністю є те, що вона повинна здійснюватися в зовнішньому середовищі, взаємодіючи з іншими країнами [8, с. 6].

Автор також зазначає, що сьогодні неможливо говорити про єдину теорію аналізу зовнішньої політики держав. Натомість, набагато більш доречним є підхід, що акцентує увагу на постійному розвитку наукових підходів, їх еволюції та співіснуванні різних напрямків, спрямованих на вивчення та аналіз зовнішньополітичної діяльності держав у сучасному міжнародному контексті.

При аналізі геополітичних пріоритетів України, а також їх актуального виміру, було використано кілька теорій зовнішньої політики.

По-перше, в роботі застосовується концепція політичного біхевіоризму, розроблена Гарольдом Дуайтом Лассвеллом. Його модель активно використовується для аналізу зовнішньої політики США після Другої світової війни [1, с. 13]. Основна ідея біхевіоризму полягає в тому, що зовнішня політика є наслідком рішень, які приймаються. Це дає змогу пояснити поведінку осіб, що приймають рішення, у рамках зовнішньополітичного механізму держави. Держави залишаються ключовими акторами в міжнародних відносинах, а особи, які приймають рішення, виступають як раціональні гравці.

По-друге, застосовується набір теорій «середнього рівня», які допомагають пояснити поведінку держав у певних умовах або з огляду на конкретні варіанти формування зовнішньої політики. Цей підхід охоплює теорію прийняття рішень та аналіз ухвалення рішень у критичних ситуаціях.

Отже, інтеграція різноманітних наукових підходів, методів та теорій у вивченні геополітичних відносин сприяла глибокому аналізу сучасного етапу формування геополітичних пріоритетів України. В ході дослідження були

розглянуті теоретичні основи геополітики як складної та динамічної науки, що вивчає взаємозв'язки між географічними умовами та політичними процесами. Зокрема, проаналізовано основні підходи та концепції вивчення геополітики, охоплюючи як класичні теорії XIX - початку XX століття, так і сучасні методи, що враховують зміни в глобальному геополітичному контексті. Також досліджено значення геополітики для формування зовнішньої політики держав, визначення їх стратегічних інтересів та взаємодії на міжнародній арені. Результати аналізу підтверджують важливість геополітичного підходу для розуміння актуальних світових викликів і розробки ефективних політичних стратегій.

1.2. Стан наукової розробки проблеми висвітлення інформації про еволюцію міжнародної ролі України в умовах розгортання російсько-української війни

Наукове дослідження проблеми еволюції міжнародної ролі України в умовах російсько-української війни набуло значної актуальності, оскільки ці процеси впливають на глобальні безпекові та економічні реалії. Вивчення цього питання відображає взаємодію України з міжнародними партнерами, її позиціонування на світовій арені та переосмислення геополітичного балансу. У цьому контексті українські та зарубіжні науковці акцентують увагу на декількох ключових аспектах, включаючи євроінтеграційні процеси, стратегічні партнерства та зміну геополітичної ролі держави.

Одним із головних наукових напрямків є аналіз євроінтеграційних перспектив України в контексті російсько-української війни. Дослідники, такі як Н. Макаренко та Т. Орехова, наголошують, що військова агресія Росії значно прискорила процес отримання Україною статусу кандидата в ЄС[33]. Це не лише відкрило нові економічні можливості, а й стимулювало розвиток демократичних інститутів. Статус кандидата, який Україна отримала в 2022

році, супроводжується низкою законодавчих змін, спрямованих на адаптацію національної правової системи до стандартів ЄС, що висвітлено в роботах Р. Петрова [44]. Цей процес також має глибокий соціальний вплив, оскільки сприяє інтеграції європейських цінностей та розбудові громадянського суспільства.

Другий важливий аспект полягає у переоцінці стратегічних партнерств України, зокрема з США та країнами НАТО. Аналіз динаміки українсько-американських відносин, представлений в роботах Ю. Лаврисюка, В. Пашкова, Д. Лакішика, та інших, демонструє, як російсько-українська війна перетворила ці відносини на модель безпрецедентної підтримки, зокрема через постачання зброї, фінансову допомогу та політичну підтримку на міжнародних платформах[31]. Заява Генерального консула України в Сан-Франциско щодо рівня підтримки України США підтверджує вагомість цієї співпраці. Крім того, дослідження Н. Ржевської та О. Сухобокової вказують на роль української діаспори як важливого чинника лобіювання інтересів України за кордоном [53].

Наукова спільнота також активно аналізує зміну глобального безпекового ландшафту. Як зазначають А. Міщенко та автори монографії «Сучасні суспільно-політичні процеси у світі та Україні», російсько-українська війна демонструє крах старих механізмів міжнародної безпеки, що вимагає пошуку нових моделей. Україна стала центральним елементом у дискусії про новий світовий порядок, де домінує прагматичний підхід США та Європи щодо стабілізації ситуації у Східній Європі[36, с. 45]. Це вимагає від України адаптації до нових викликів, які, у свою чергу, формують її роль як ключового гравця у забезпеченні регіональної безпеки.

Окремо слід відзначити економічний вимір міжнародної ролі України. Дослідження, проведені в рамках Розумков Центру та інших організацій, підкреслюють, що відбудова України після війни стане не лише викликом, а й можливістю для розвитку нових інвестиційних платформ[66]. Оцінка Уряду

України на конференції в Лугано передбачає масштабний план реконструкції, який вимагає координації між різними країнами та міжнародними інституціями.

Значну увагу приділяють також впливу війни на формування нових коаліцій. Як зазначає польський президент Анджей Дуда, підтримка України стала моральним і політичним імперативом для Європейського Союзу. Статті та аналітичні записки Б. Парахонського [42] і Ю. Седяра [50] висвітлюють процес трансформації стратегічного партнерства України, що супроводжується глибокою перебудовою внутрішніх і зовнішніх політик держави.

Важливу роль у дослідженні геополітичного становища України відіграють праці, що аналізують її еволюцію як самостійного суб'єкта міжнародних відносин. Алексієвець М. М. та Секо Я. П. розглядають цивілізаційні аспекти зовнішньої політики України, акцентуючи на її стратегічному виборі на користь європейської інтеграції [1]. У роботах В. Галик та колективних виданнях під редакцією Перепелиці Г. М. розкриваються ключові тенденції зовнішньої політики України в умовах глобалізації, зокрема її прагнення до членства в НАТО та ЄС [11; 22].

Дослідження стратегічного партнерства з державами Заходу, зокрема зі США, є одним із пріоритетних напрямів. А. Гандзюра та А. Годлюк аналізують стратегічне партнерство між Україною та США, висвітлюючи його еволюцію та вплив на зміцнення геополітичного статусу України [12; 16].

Торговельно-економічні відносини України з ключовими партнерами, зокрема США та ЄС, висвітлюються у працях О. Василиці та М. Короля, які аналізують перспективи економічного співробітництва в умовах воєнних викликів [7; 30]. Т. Богдан Т. наголошує на фінансових перевагах статусу кандидата на членство в ЄС, що відкриває нові можливості для України в умовах війни [4].

Особливу увагу приділяють питанням безпеки та міжнародної підтримки України. У статтях, таких як «Будувати з нуля, або якою може бути майбутня

система глобальної безпеки», розглядаються перспективи побудови нових моделей безпеки, які враховують досвід України у протистоянні агресору[5]. Аналіз військової допомоги, включно з програмою ленд-лізу, представлений у матеріалах Радіо Свобода та інших джерелах[2; 10].

Міграційні процеси та їхній вплив на міжнародний імідж України досліджують І. Єлейко та В. Жигайло, акцентуючи увагу на економічних і соціальних аспектах співпраці з країнами прийняття [21; 22].

На основі проаналізованих джерел можна виділити кілька ключових тенденцій:

1. Переосмислення зовнішньополітичних пріоритетів. Україна активно розвиває інтеграцію з ЄС та НАТО, що закріплено у низці офіційних декларацій та угод [6; 29].

2. Поглиблення стратегічного партнерства. Особлива увага приділяється співпраці зі США та іншими західними державами, які надають військову, економічну та гуманітарну допомогу [15; 19].

3. Інституційна підтримка реформ. Значна увага приділяється виконанню зобов'язань в рамках асоціації з ЄС та імплементації міжнародних стандартів [26].

Відтак, аналіз стану наукової розробки проблеми висвітлення інформації про еволюцію міжнародної ролі України в умовах розгортання російсько-української війни демонструє значний прогрес у цьому напрямку. Сучасні дослідження охоплюють широкий спектр аспектів, зокрема трансформацію зовнішньої політики, зміцнення стратегічних партнерств із ключовими міжнародними акторами, адаптацію України до нових геополітичних реалій та активну інтеграцію в європейські та євроатлантичні структури.

Особливу увагу приділено аналізу впливу російсько-української війни на глобальну систему безпеки, що стимулювало переосмислення місця України у світовому порядку. Наразі Україна розглядається не лише як держава, що

захищає власний суверенітет, але й як важливий партнер у забезпеченні стабільності й протидії агресії на європейському континенті. Значення таких публікацій полягає у висвітленні ролі України як форпосту демократії та захисника міжнародного права.

Науковці детально досліджують економічний та політичний потенціал України в контексті її кандидатства на вступ до Європейського Союзу. Війна стала каталізатором структурних змін у суспільно-економічній сфері, що посилює обґрунтування необхідності системної підтримки України з боку міжнародної спільноти.

Дослідження також фокусуються на стратегічному партнерстві України зі Сполученими Штатами Америки, Польщею, Канадою та іншими державами. Особливий інтерес викликають роботи, які аналізують роль української діаспори як провідника зовнішньополітичних інтересів держави та важливого чинника міжнародної підтримки.

Важливо підкреслити, що війна стимулювала розвиток міждисциплінарних підходів до вивчення міжнародної ролі України. Це включає аналіз економічних, соціальних, правових та культурних аспектів, що дозволяє краще зрозуміти унікальність і складність ситуації, в якій перебуває Україна.

Однак варто зазначити, що існує потреба в подальшому розвитку досліджень, які б охоплювали нові виклики та перспективи, зокрема в контексті глобальної енергетичної та продовольчої безпеки, реформування міжнародних інституцій і розробки дієвих механізмів протидії агресії.

Таким чином, наукові роботи щодо висвітлення еволюції міжнародної ролі України під час російсько-української війни відіграють ключову роль у формуванні науково обґрунтованих стратегій зовнішньої політики та посиленні позицій держави на міжнародній арені.

Висновки до 1 розділу

У першому розділі роботи висвітлено теоретико-методологічні аспекти дослідження еволюції міжнародної ролі України в умовах російсько-української війни. Визначено концептуальні та методологічні підходи, які є основою для аналізу геополітичних процесів, що розгортаються на сучасному етапі розвитку світової цивілізації.

З'ясовано, що сучасна геополітика переживає період трансформацій, пов'язаних із посиленням глобальної нестабільності, викликів безпеці та змінами в архітектурі міжнародних відносин. У цьому контексті особлива увага приділяється ролі України як ключового актора, який впливає на формування нових правил глобальної взаємодії. Геополітичний аналіз демонструє, що російсько-українська війна стала не лише викликом для України, але й переломним моментом для системи міжнародної безпеки.

Окремо було розглянуто стан наукової розробки проблеми. Дослідження підтверджують, що еволюція міжнародної ролі України знаходить широке відображення в наукових роботах, які охоплюють аспекти її зовнішньої політики, адаптації до нових геополітичних умов і розвитку стратегічних партнерств. Виявлено, що особливу увагу приділено таким напрямкам:

- формування нової ідентичності України як активного суб'єкта міжнародної політики.
- переосмислення ролі країни в системі колективної безпеки, зокрема в межах співпраці з НАТО та ЄС.
- інтеграція України у світові економічні процеси та посилення її позицій як енергетичного партнера.

На основі аналізу концептуальних засад дослідження геополітики виокремлено основні підходи до вивчення феномену міжнародної ролі України. Зокрема, було наголошено на значущості міждисциплінарного підходу, який дозволяє враховувати економічні, політичні, безпекові, інформаційні та

культурні аспекти. Разом з тим відзначено, що наукові підходи мають враховувати динамічний характер російсько-української війни, що потребує адаптації методів дослідження для аналізу актуальних геополітичних процесів.

Відтак, теоретико-методологічні основи дослідження, розглянуті в цьому розділі, є важливою базою для подальшого аналізу еволюції міжнародної ролі України в умовах війни. Ці засади дозволяють всебічно оцінити виклики й перспективи, з якими стикається Україна, а також сприяють формуванню науково обґрунтованих рекомендацій для посилення її позицій на міжнародній арені.

РОЗДІЛ 2. ЕВОЛЮЦІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ТА АТЛАНТИЧНОГО ГЕОПОЛІТИЧНОГО ВЕКТОРІВ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

2.1. Становлення та сучасний стан відносин України з ЄС: зміна підходів та пріоритетів

Україна протягом останніх десятиліть зазнала суттєвих змін у своєму геополітичному курсі, що стало наслідком як внутрішніх трансформацій, так і впливу зовнішніх факторів. Після здобуття незалежності в 1991 році українська держава поступово формувала свої відносини з ключовими міжнародними партнерами, серед яких Європейський Союз (ЄС) займає особливе місце. Європейський вектор розвитку спочатку був визначений як стратегічний курс, спрямований на економічну інтеграцію, демократизацію та забезпечення стабільності. Проте глибоке переосмислення ролі європейської інтеграції сталося у відповідь на виклики, спричинені російсько-українською війною.

У цьому контексті відносини України з ЄС трансформувалися із прагматичного партнерства у ключовий елемент національної безпеки, економічного розвитку та міжнародної підтримки. Якщо на початкових етапах незалежності співпраця обмежувалася політикою сусідства та окремими програмами допомоги, то починаючи з 2014 року, після анексії Криму та початку військових дій на сході України, європейський вектор набув нового значення. Укладення Угоди про асоціацію, впровадження безвізового режиму та участь України у програмах ЄС стали визначальними етапами в еволюції двосторонніх відносин.

Російська агресія значно вплинула на зміщення акцентів у зовнішній політиці України. Перед обличчям військових та економічних викликів ЄС став не лише союзником, але й важливим партнером, який підтримує Україну на шляху до реалізації реформ та забезпечення стійкості. Однак сучасний стан

взаємин з ЄС виходить за межі традиційного партнерства: він демонструє посилення геополітичної ролі ЄС як гаранта міжнародного порядку та захисту демократичних цінностей.

Важливість європейської інтеграції, зокрема розширення Європейського Союзу на Схід, з одного боку, пояснюється крахом комунізму та готовністю суспільства до змін, з іншого, значною привабливістю членства в Європейському Співтоваристві. Варто також зазначити, що політика розширення Європейського Союзу на Схід має велике значення і для України. Результати диверсифікованої співпраці та прагнення нашої держави безпосередньо залежати від подальшої стратегії розширення Європейського Союзу. Європейський вибір України закономірний і цілком логічний. Такий вибір можна пояснити кількома факторами. По-перше, це географічна та цивілізаційна близькість України до Європи. Якою б банальною не була ця правда, українці були, є і завжди будуть європейцями. По-друге, історична традиція співпраці українців з іншими європейськими народами. По-третє, це «європейські стандарти» економічного процвітання, політичної стабільності, соціального добробуту, демократії та особистої свободи громадянина.

Зовнішньополітична орієнтація України на інтеграцію до європейської спільноти викристалізувалася ще в 90-х роках минулого століття. Європейський вибір відкриває нові перспективи співпраці України з розвиненими країнами континенту, економічного розвитку, соціального та інтелектуального прогресу, зміцнення позицій держави в міжнародній системі координат. Тому співпраця з Європейським Союзом є ключовим зовнішньополітичним пріоритетом України. Що стосується цього курсу, то, на думку експертів, Україна в найближчі 7-10 років навряд чи зможе досягти відповідності критеріям, які визначають готовність країн-кандидатів до повноправного членства в ЄС. Україні належить пройти складний і тривалий шлях наближення до західноєвропейських економічних, соціально-політичних і соціальних стандартів.

Механізм реалізації курсу України, орієнтованого на співпрацю в європейському економічному та політико-правовому полі, має відповідати методології та політичній психології цієї всесвітньо впливової регіональної організації та враховувати досвід підготовки та реалізації стратегій країн-кандидатів на членство в ЄС. Основою, основою, передумовою євроінтеграції України до Європейського Союзу є співпраця з цією конфедеративною структурою, правова основа якої має бути чітко визначена з обох сторін [11, с. 18].

Досвід співпраці між країнами-членами Європейського Союзу цікавий не лише з точки зору пошуку Україною ефективної стратегії на шляху до Європи. У цьому процесі європейці змогли успішно подолати наслідки економічної, енергетичної та фінансової криз, здійснити структурні реформи в промисловості та агропромисловому комплексі, досягти значних успіхів у науково-технічній та соціальній сферах, створити демократичну правову суспільства. Вивчення досвіду Європейського Союзу також є корисним для аналізу проблем, пов'язаних з інтеграційними процесами в СНД, зокрема, сучасною активізацією всебічного співробітництва між країнами СНД.

Протягом історії відносин між Україною та ЄС науковці, науковці, політики намагалися узагальнити всі норми та принципи, що діють між цими суб'єктами міжнародного права, охарактеризувати їх, сформулювати ознаки. Значна кількість вчених-юристів та юристів-практиків висловлює свої погляди на правові основи цієї співпраці, вказує на недоліки та дає певні поради [24, с. 62].

Майбутнє вступ до ЄС сприятиме активнішому залученню нашої держави до європейських демократичних цінностей, поширенню на неї зони загальноєвропейської стабільності та безпеки, уникненню нових ліній розколу на континенті. Членство в ЄС дасть змогу ефективніше використовувати переваги міжнародної спеціалізації та кооперації, що стане важливою умовою

прискорення економічного розвитку та модернізації країни. Політичні переваги співпраці з ЄС пов'язані зі створенням надійних механізмів політичної стабільності, демократії та безпеки. Зближення з ЄС є запорукою, а виконання його вимог – інструментом розвитку демократичних інститутів в Україні. Крім того, членство в ЄС відкриє шлях до колективних структур спільної безпеки Європейського Союзу, забезпечить більш ефективну координацію дій з європейськими державами у сфері експортного контролю та нерозповсюдження зброї масового знищення, а також активізувати співпрацю у боротьбі з організованою злочинністю, контрабандою, нелегальною міграцією та обігом наркотиків [7, с. 38]

Після проголошення незалежності України відбулася докорінна зміна її зовнішньої політики. Так, ще в Постанові Верховної Ради УРСР від 25 грудня 1990 р. «Про реалізацію Декларації про державний суверенітет України у сфері зовнішніх зносин» Уряду було доручено «спрямувати зусилля на забезпечення безпосередня участь УРСР у загальноєвропейському процесі». У 1993 р. Верховна Рада України прийняла постанову «Про основні напрями зовнішньої політики України», в якій уперше на законодавчому рівні сформулювала позицію України щодо ЄС: «довгостроковою метою зовнішньої політики є Членство України в європейських співтовариствах... З метою підтримки стабільних відносин Україна укладе з Європейськими співтовариствами Угоду про партнерство та співробітництво, імплементація якої стане першим етапом до асоційованого, а згодом і повноправного членства в цій організації» [16, с. 35].

Бажання України співпрацювати з ЄС було висловлено Президентом України Леонідом Кравчуком 14 червня 1994 року в Люксембурзі під час підписання Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС. Дату підписання цієї угоди, на думку більшості дослідників, можна умовно вважати завершенням початкового етапу формування відносин між Україною та

ЄС, під час якого було визнано незалежність Української держави ЄС та його членом країни [25, с. 201].

Розвиток двосторонніх відносин на цьому етапі ускладнювався вимогами Брюсселя щодо набуття Україною без'ядерного статусу. ЄС висунув головну умову для розвитку співпраці та підписання Угоди про виведення ядерної зброї з України та її приєднання до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї. Серед інших нагальних питань, які хвилювали ЄС, були закриття ЧАЕС і забезпечення ядерної безпеки нових реакторів. Укладення в Москві у січні 1994 року угоди між США, Росією та Україною про виведення ядерної зброї з України відкрило шлях для підписання Угоди про партнерство та співробітництво між Києвом і Брюсселем [35, с. 382]

Причиною формування політики ЄС щодо України в першій половині 90-х років залишалося бачення її Брюсселем у контексті відносин з Росією. Так, у Спільній позиції ЄС щодо України, прийнятій на основі згаданої угоди 28 листопада 1994 р., відзначається важливість для ЄС України як великої європейської індустріальної держави, розташованої між Росією та східними сусідами ЄС. Було наголошено, що метою ЄС є сприяння розвитку України як держави зі збалансованими відносинами з Росією та Заходом.

Співпраця між Україною та ЄС була проголошена ключовим зовнішньополітичним пріоритетом в інавгураційній промові Президента Л. Кучми (листопад 1999 р.) і визначена в урядовій програмі (початок 2000 р.) як стратегічна мета держави. Ці дати можна вважати початком нового етапу розвитку відносин між Україною та ЄС, змістом якого стала матеріалізація гасла руху до Європи.

На початку нового тисячоліття Україна перебувала на етапі реалізації угоди про партнерство та співробітництво. Після набрання угодою чинності 1 березня 1998 р. остаточно сформувався механізм двостороннього співробітництва між Україною та ЄС, зокрема регулярні політичні контакти на

найвищому рівні. «Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу» визначила основні пріоритети діяльності виконавчої влади України на період до 2007 р. [42].

Розпочато роботу з гармонізації українського законодавства з нормами та стандартами ЄС. Зокрема, у 1998 р. прийнято постанову Уряду про запровадження механізму адаптації законодавства до законодавства ЄС, схвалено Концепцію адаптації законодавства України до законодавства ЄС (16 серпня 1999 р.) [44, с. 207]. На четвертому засіданні Міжвідомчої координаційної ради (14 квітня 2000 р.) затверджено План роботи з адаптації законодавства. Указом Президента України створено Національну раду з питань адаптації законодавства України до законодавства ЄС [29].

Наступним етапом співпраці між Україною та ЄС стало підписання у Женеві 19 червня 2000 р. Декларації України про ЄАВТ, яка визначила основні напрями та правові основи співробітництва сторін, а також отримання Україною статусу країна з ринковою економікою в антидемпінгових справах (резолюція Ради ЄС від 9 жовтня 2000 р.) .

Важливим кроком на шляху зміцнення та розвитку стратегічного партнерства між Україною та ЄС став четвертий саміт Україна-ЄС (Париж, вересень 2000 р.). Під час зустрічі було відзначено зростаючу змістовність відносин між Україною та ЄС як у політичному діалозі, так і практичній співпраці у сфері торговельно-економічних відносин, зовнішньої політики та безпеки, юстиції та внутрішніх справ. Цей прогрес створив необхідні передумови для зближення з Європейським Союзом і виведення всього комплексу відносин Україна-ЄС на якісно новий рівень [24, с. 209].

21 лютого 2005 року під час засідання Ради співробітництва Україна та ЄС підписали трирічний План дій – двосторонній політичний документ, який містить заходи щодо розширення політичної співпраці та поглиблення економічної інтеграції України в ЄС. План дій покликаний вивести відносини

між Україною та ЄС на якісно вищий рівень порівняно з існуючими рамками. Водночас слід зазначити, що існує значний дисбаланс у діях та зобов'язаннях сторін, згідно з яким на Україну припадає переважна кількість зобов'язань у сфері внутрішніх демократичних реформ, економічних реформ та адаптації національного законодавства до норм і стандартів ЄС у низці економічних секторів. Внесок ЄС у реалізацію Плану дій полягає в:

- технічна та фінансова допомога в рамках новоствореного механізму допомоги «Європейський інструмент сусідства та партнерства»;
- надання економіці України ринкового статусу в контексті антидемпінгових розслідувань (лютий 2005 р.);
- укладення угоди про спрощення видачі віз (червень 2007 р., набула чинності 1 січня 2008 р.);
- поглиблена співпраця в рамках регіональної безпеки (механізм дотримання заяв ЄС з міжнародних питань, запущений у 2005 р.);
- поглиблена співпраця у сфері придністровського врегулювання;
- розширення фінансування України від Європейського інвестиційного банку;
- поглиблення галузевого співробітництва (енергетика, транспорт, науково-технічна сфера), участь України в тематичних програмах та агенціях ЄС [34, с. 162].

Основним внеском ЄС у рамках Плану дій є проголошення перспективи поглибленої економічної інтеграції України в ЄС (доступу до внутрішнього ринку ЄС) після належного проведення внутрішньополітичних та економічних реформ.

У стосунках між Україною та Європейським Союзом були періоди змін, розвитку та співпраці. 2019 рік став періодом певних викликів, але й можливостей для подальшого поглиблення відносин. В цьому розділі були

розглянуті питання, що стосувалися становлення та стану відносин України з ЄС на початку останньої третини 2010-х років.

Для початку варто зазначити, про таку важливу подію для співпраці України та Європейського Союзу як Підписання Угоди про асоціацію у 2014 році. Це було історичним кроком, який підтвердив прагнення України до європейської інтеграції та європейських стандартів. Підписання Угоди про асоціацію відкрило шлях для політичної та економічної співпраці між Україною та ЄС, зокрема щодо глибокої інтеграції у європейський спільний ринок та зближення законодавства України з законодавством ЄС.

Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС забезпечило політичну, економічну та соціальну допомогу від ЄС, а також сприяло проведенню структурних реформ в Україні, зокрема в галузі правосуддя, боротьби з корупцією, захисту прав людини та свободи слова. Також в рамках Угоди були започатковані проекти співпраці в галузях енергетики, транспорту, торгівлі та інших сферах [12, с. 377]. У підсумку, підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС було важливим кроком у зміцненні відносин між країнами та сприяло втіленню європейських стандартів та цінностей в Україні.

У 2019 році співпраця між Україною та Європейським Союзом зазнала значних успіхів і зміцнилася на різних рівнях. Україна продовжувала здійснювати реформи, що сприяли її європейській інтеграції, та виявляла готовність до подальшого поглиблення співпраці з ЄС.

На початку 2019 року відносини між Україною та Європейським Союзом продовжували розвиватися після підписання Угоди про асоціацію у 2014 році. Обидві сторони зосереджувалися на поглибленні співпраці та зміцненні довіри між країнами. У першому кварталі 2019 року Україна здійснила важливий крок у напрямку поглиблення відносин з ЄС, отримавши безвізовий режим для подорожей громадян [27]. Це стало можливим завдяки досягненню важливих реформ та змін в законодавстві, що були рекомендовані ЄС. У липні 2019 року

відбулася зустріч між Президентом України Володимиром Зеленським та Представником ЄС з питань зовнішньої політики та безпеки Федерікою Могеріні. Обговорювалися питання подальшого розвитку співпраці між Україною та ЄС, в тому числі питання забезпечення миру на Донбасі.

Було підписано безвізовий режим між Україною та ЄС, що дало можливість українцям вільно подорожувати по країнах ЄС. Крім того, було запроваджено зона вільної торгівлі між Україною та ЄС, що відкрило для українських підприємців нові можливості на європейському ринку [17].

Окремо наголосимо на тому, що підписання безвізового режиму між Україною та ЄС у 2019 році було важливою подією, яка дозволила українським громадянам здійснювати короткострокові поїздки до країн ЄС без необхідності отримувати візу. Це було можливо завдяки певним крокам, які Україна здійснила в напрямку виконання умов безвізового режиму, зокрема, прийняття законів про антикорупційний суд та про Національне бюро розслідувань, а також покращення взаємодії з ЄС щодо контролю за дотриманням прав людини та принципів правової держави.

У 2020 році співпраця між Україною та Європейським Союзом продовжувала розвиватися в різних напрямках. Незважаючи на пандемію COVID-19 та пов'язані з нею обмеження, сторони змогли знайти спільну мову та домовитися про подальше поглиблення співпраці. Одним з важливих досягнень у 2020 році стало укладення Угоди про фінансову підтримку між Україною та ЄС на суму 1,2 мільярда євро [47]. Ця угода мала на меті забезпечення додаткової фінансової допомоги Україні в умовах економічної нестабільності, що виникла в результаті пандемії.

Також у 2020 році продовжувалося виконання плану дій щодо безвізового режиму між Україною та ЄС. Було досягнуто певних успіхів у питаннях візової лібералізації, зокрема, підписано Протокол про внесення змін до Угоди про спрощення видачі віз між Україною та ЄС. Цей протокол

передбачав спрощення процедури отримання віз для громадян України та сприяв поглибленню людських контактів між країнами. У 2020 році також відбувалися зустрічі та консультації між Україною та ЄС з питань розвитку торговельних відносин та співпраці в галузі енергетики, транспорту, культури та інших сферах.

У 2021 році українська влада продовжила консолідуватися навколо євроінтеграційного курсу, що супроводжувалося зростанням підтримки вступу до ЄС серед як експертів, так і громадян. Протягом року Президент, Голова Верховної Ради та її профільного комітету, Прем'єр-міністр, профільна Віце прем'єр-міністерка і Міністр закордонних справ неодноразово публічно зверталися до питання українського поступу в ЄС [56].

Ключовими питаннями у двосторонніх відносинах залишаються верховенство права, демократія, права людини та безпека. У сфері юстиції, свобод та безпеки Україна продовжувала конструктивний діалог щодо участі в ініціативах ЄС з боротьби з нелегальною міграцією, тероризмом, кіберзлочинністю, відмиванням грошей, торгівлею людьми та контрабандою. На тлі зростаючої загрози нового російського вторгнення питання безпеки вийшли на перший план у порівнянні з попередніми роками.

ЄС, продовжуючи попередні тенденції, залишається важливим партнером, до якого українські стейкхолдери (Президент, керівництво парламенту, уряду, міністерства економіки, закордонних справ та інші секторальні міністерства) проявляють стабільний політичний інтерес. У 2021 році, після деякого спаду активності через пандемію COVID-19, політичні діячі показали підвищений інтерес та залученість до процесів європейської економічної інтеграції [21, с. 188]. Економічне зближення з ЄС виходить за рамки ГВЗВТ і охоплює широкий спектр секторів, таких як цифровізація, зелена економіка, мале та середнє підприємництво, захист прав споживачів,

енергоефективність, транспорт і транскордонне співробітництво. Українська дипломатія докладає зусиль для підтримки економічного тиску на РФ з боку ЄС, а також забезпечення підтримки реформ і макрофінансової допомоги Україні.

Стратегія зовнішньої політики визначає ЄС як ключового партнера і передбачає використання потенціалу політичної асоціації та економічної інтеграції на основі Угоди про асоціацію. Вона акцентує увагу на залученні підтримки для реалізації внутрішніх реформ, подоланні наслідків пандемії COVID-19, відновленні економіки східних областей, розвитку секторальної інтеграції, поступовій інтеграції до внутрішнього ринку ЄС і досягненні відповідності Копенгагенським критеріям [11, с. 109]. До стратегічних економічних завдань входять: покращення умов торгівлі, перегляд положень ГВЗВТ, укладення Угоди про оцінку відповідності та прийнятність промислової продукції, лібералізація транспортних перевезень та поглиблення співробітництва у митній сфері.

Стратегія економічної безпеки передбачає інтеграцію в європейський економічний простір, якнайшвидший перегляд Угоди про асоціацію, приведення Митного кодексу та публічних закупівель у відповідність до регуляцій ЄС, підвищення ресурсоефективності економіки через гармонізацію енергетичних та екологічних стандартів, а також інтеграцію до європейського дослідницького та інноваційного простору [11, с. 111].

Комітет ВРУ з питань економічного розвитку визначив орієнтири для поглиблення торговельно-економічних відносин з країнами ЄС у своїх рекомендаціях за підсумками слухань від 3 листопада 2021 року. Ці орієнтири включають перегляд економічної частини Угоди про асоціацію, врегулювання торговельно-економічних питань, що виходять за межі УА, та формування політики розвитку внутрішнього виробництва несировинної продукції в Україні.

23 червня 2022 року Європейська рада офіційно надала Україні статус кандидата на вступ до ЄС [10]. 17 червня у своєму висновку Європейська Комісія визнала європейську перспективу України та рекомендувала надати їй статус кандидата на вступ до ЄС за умови виконання семи відповідних рекомендацій [9]. При цьому Єврокомісія зберегла за собою функцію моніторингу виконання Україною відповідних кроків як державою-кандидатом.

Отримання статусу кандидата є першим із трьох етапів процесу вступу до ЄС. Для України це означає офіційне підтвердження її євроінтеграційних прагнень та реальність перспективи одного дня стати членом Європейського Союзу.

Наступним етапом є початок офіційних переговорів про членство, який включає ухвалення чинного законодавства ЄС, підготовку до його впровадження, а також проведення судових, адміністративних, економічних та інших реформ, необхідних для відповідності вимогам (критеріям) приєднання до ЄС [10].

Процес подальшої інтеграції України до Європейського Союзу є складним, оскільки на кожному етапі він потребує одноголосного ухвалення рішення всіма державами-членами. Переговори про членство можуть розпочатися лише після того, як всі 27 держав спільно ухвалють рішення про те, що Україна виконала всі проміжні завдання та готова до початку перемовин у рамках конкретного узгодженого формату. Саме тому постійний політичний діалог з державами-членами ЄС є критично важливим для консолідації їх підтримки як у процесі набуття Україною статусу кандидата, так і після цього.

В умовах триваючої війни працездатні українці поступово знаходять роботу, заповнюючи дефіцитний ринок праці ЄС. Діти також отримують освіту в школах та університетах країн-членів. Існує висока ймовірність, що

значна частина цих мігрантів успішно інтегрується у ЄС до того, як безпекова ситуація в Україні нормалізується. Таким чином, статус кандидата, а отже, перспектива членства та майбутні можливості вільного пересування людей, стає важливим стимулом для того, щоб українці хотіли повернутися до своєї країни. Діти, які отримали освіту в ЄС, також будуть шукати роботу в Україні, а не плануватимуть залишатися «на заході», оскільки Україна також буде розглядатися як частина ЄС [8, с. 7].

Остання, але не менш важлива перевага статусу кандидата полягає в тому, що він збільшує участь ЄС у процесі адаптації України до європейських норм і практик. Угода про асоціацію була важливим проектом євроінтеграції для України, але однією з її інституційних слабкостей був дуже повільний процес отримання реакції партнерів на підготовлені або вже прийняті нормативні акти, які, як стверджувалося, відповідали нормам ЄС.

Тривалість реакції ЄС призводила до значного уповільнення секторальної інтеграції та спричиняла високий рівень невизначеності щодо реального рівня гармонізації законодавства. Переговори про членство мають сприяти поліпшенню взаємодії між сторонами, зокрема шляхом забезпечення регулярного отримання реальної оцінки прогресу України від ЄС [13, с. 90]. Це, до речі, сприятиме реалізації домовленостей, закладених в Угоді про асоціацію.

Як зазначається, переговори про членство означають, що країна-кандидат гармонізує свої закони та практику з європейськими. Але, по суті, статус кандидата не дає країні доступу на ринок ЄС. Насправді, поки переговори за всіма розділами не будуть завершені та не буде прийнято рішення щодо членства країни-кандидата, значна частина переваг, пов'язаних із узгодженістю законодавства та інституцій, буде втрачена. Бо законодавство покликане діяти в рамках загального ринку, тоді як для окремої країни, особливо невеликої, його переваги не завжди переважають.

Країна фактично залишається прив'язаною до динамічної гармонізації та дотримання норм, які вона не створює.

Однак для України є спосіб уникнути цієї пастки через Угоди про асоціацію та галузеві угоди. Угода про асоціацію з ЄС і статус країни-кандидата не забезпечують, а доповнюють одне одного. Наявність Угоди про асоціацію, зокрема поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі з ЄС, а також додаткових галузевих угод дозволяє Україні паралельно з підготовкою та проведенням переговорів поглиблювати економічну інтеграцію з ЄС. Угода про асоціацію передбачає не лише скасування більшості імпорتنих мит і глибокі реформи, пов'язані з вирівнюванням конкурентного середовища в Україні та ЄС, а й можливість глибокої інтеграції до спільного ринку ЄС у сферах, пов'язаних з безпекою промислових товарів, харчування, митні процедури, фінансові, поштові, телекомунікаційні послуги, транспорт, енергетика, державні закупівлі та визнання кваліфікації [8, с. 6].

Таким чином, отримання статусу кандидата відзначає перехід на новий, якісно відмінний рівень співпраці з ЄС. Ключова зміна полягає у чіткій визначеності цілей та, відповідно, передбачуваності у виконанні необхідних кроків. Це створює основу для багатьох можливостей та переваг, які країна отримує від такого статусу. Однак головним викликом, пов'язаним з отриманням статусу, є загроза стагнації на цьому рівні, що може виникнути як з внутрішніх факторів, таких як спротив реформам або їхнє імітування, так і зовнішніх факторів, наприклад, неможливість досягнення консенсусу стосовно прогресу в перемовинах.

Отже, надання Україні статусу кандидата, на жаль, не означає, що всі труднощі вже подолані, і тепер процес буде швидким і легким. Продовження шляху до членства вимагатиме політичної волі та консолідації зусиль як в Україні для успішної проведення реформ, так і у країнах ЄС, від яких залежатимуть рішення щодо кожного наступного кроку на цьому шляху.

Однак, позитивним моментом є те, що статус кандидата підсилює можливості, закладені в Угоді про асоціацію та інших секторальних угодах між Україною та ЄС. Успішна економічна інтеграція навіть до набуття членства може стати консолідуючим фактором підтримки шляху до членства як в Україні, так і у країнах-членах ЄС.

2.2. Україна-НАТО: стан співпраці до повномасштабного вторгнення

Відносини України з Організацією Північноатлантичного договору (НАТО) є одним із ключових аспектів геополітичної стратегії держави, що відображає її прагнення до зміцнення національної безпеки, інтеграції в євроатлантичний простір та протидії зовнішнім загрозам. Із моменту здобуття незалежності у 1991 році Україна поступово вибудовувала партнерські відносини з НАТО, які базувалися на спільних інтересах у сферах безпеки, оборонної реформи та міжнародного миру. Проте характер цієї співпраці зазнавав суттєвих змін під впливом внутрішніх політичних процесів, геополітичної ситуації в регіоні та агресивної політики Російської Федерації.

Перші кроки співпраці між Україною та НАТО були зроблені в 1990-х роках, коли держава приєдналася до Ради євроатлантичного партнерства та стала учасником Програми "Партнерство заради миру". Ці ініціативи заклали основу для обміну досвідом, взаємодії у сфері оборони та формування довіри між Україною і країнами-членами Альянсу. Подальше поглиблення співпраці відбулося у 2002 році з ухваленням рішення про офіційний курс України на вступ до НАТО. Однак нестабільність внутрішньополітичного курсу та спротив Росії часто ставали перепонами на шляху до реалізації цієї мети.

Після Революції Гідності у 2014 році співпраця між Україною та НАТО значно активізувалася. Російська анексія Криму та розв'язання війни на Донбасі зробили питання безпеки та оборони пріоритетними для України. У відповідь Альянс розширив свою підтримку, спрямовану на реформування Збройних сил

України, покращення сумісності з силами НАТО та посилення стійкості української держави перед зовнішніми викликами. Проте до 24 лютого 2022 року партнерство залишалося обмеженим рамками програми співпраці, оскільки Україна не мала статусу кандидата на вступ до НАТО.

За нинішніх умов сфера безпеки охоплює широкий спектр викликів безпеки території та населення країн НАТО, що змінюється. Для забезпечення їх безпеки Альянс повинен і продовжуватиме ефективно виконувати, у незмінній відповідності з міжнародним правом, ключові завдання, які є складовими частинами гарантій для його членів:

Колективна оборона є основою діяльності НАТО. Згідно зі статтею 5 Вашингтонського договору, країни-члени завжди готові надати допомогу один одному у разі нападу, це зобов'язання є непорушним. НАТО бере на себе відповідальність за стримування та захист від будь-якої загрози агресії, а також від нових викликів у сфері безпеки, які можуть загрожувати основам безпеки окремих країн-членів та Альянсу в цілому [64, с. 105].

Механізми кризового управління НАТО є винятковими та ефективними, оскільки вони включають у себе широкий спектр політичних і військових інструментів для реагування на кризи будь-якого роду – від попередження до реагування на конфлікти та вирішення їх після завершення. НАТО активно використовуватиме цей унікальний комплекс інструментів, щоб допомогти у керуванні кризами, які виникають, і які можуть потенційно загрожувати безпеці, ще до того, як вони перетворяться на відкриті конфлікти.

НАТО на сьогоднішній день залишається єдиною організацією, яка дозволяє забезпечувати оперативну сумісність військ різних країн – як членів НАТО, так і не членів НАТО, партнерів цієї організації, вже не лише у європейському контексті, а й ширше. Це має значення, якщо йдеться про потенційну глобалізацію НАТО, за участю таких держав наприклад як Індонезія та Австралія.

Україна ще ніколи не була одночасно так близько і так далеко від НАТО, як сьогодні. Чи не вперше в історії Незалежності у суспільстві назріла потужна підтримка атлантичної інтеграції та глибоке розуміння потреби пошуку захисту від північного-агресора. Українці по-новому, переосмислено поглянули на переваги колективної безпеки, які може надати Альянс, разом з цим настільки стабільною буде ця підтримка та як далеко зможе зайти НАТО у захисті свого члена, в даному випадку України [66].

Разом цим існує й інша сторона медалі – російська військова агресія значно ускладнила потенційний шанс інтеграції України до Альянсу. Оскільки нормативні документи НАТО з питань розширення чітко декларують, що неврегульовані конфлікти або спірні територіальні суперечки можуть стати перешкодою до вступу. Наявність фактично окупованої території та активний збройний конфлікт відтерміновує перспективу вступу в НАТО для України. З іншого боку російське вторгнення змінило роль України з резонатора безпеки, який брав участь в усіх миротворчих місіях НАТО, на її користувача, а конфлікт став джерелом загрози для європейського континенту та порушив світові устої після Другої світової війни. Фактично агресія Росії спонукала до ряду світових конфліктів, де ключовим стали явища сепаратизму та маніпулювання правом народів на само визнання: курди, каталонці.

Українська держава опинилась у певному замкнутому колі, коли з одної сторони НАТО апелює до того, що Україна має право на самовизначення у питаннях вступу до Альянсу, а з іншої – реакція членів НАТО на факт обговорення активного членства України є яскравим свідченням того, що такого шансу Україна на сьогодні не має. Складається ситуація певного геополітичного лукавства – вибір без реалізації [71]. Даний аспект чудово розуміють і в Києві і в Брюсселі. Не зважаючи на все сказане, варто розглядати й інший аспект проблеми – для України набуття членства в НАТО не є тим питанням, задля якого варто ставити під сумнів трансатлантичну та європейську єдність, в

питаннях підтримки України щодо агресії з-боку Росії та подальшій пролонгації санкцій, які є досить болючим критерієм тиску на агресора.

Загалом з часу підписання Хартії про особливе партнерство з НАТО у 1997 році Україна апробувала різні формати в рамках особливого партнерства – від інтеграції до позаблоковості. Проте ні один з цих форматів не зіграв позитивної ролі, а найбільш деструктивним виявився позаблоковий, саме під час якого було втрачено частину територій. Під час позаблокового формату Україна фактично протестувала модель «фінляндизації» – відмовившись під тиском Росії від інтеграційних прагнень вступу до НАТО. Очевидним є той факт, що особливе партнерство з НАТО зразка 2017-го не може бути лише посиленою версією особливого партнерства з НАТО зразка 1997 року [73]. Принаймні через рівень загрози територіальній цілісності України та гостру потребу в ефективних зовнішніх гарантіях безпеки України, оскільки Будапештський меморандум не виправдав своєї мети.

Відповідно до теперішньої ситуації в українському суспільстві постало чітке розуміння – навіть таке партнерство з Альянсом не здатне відреагувати на теперішній рівень загроз що постали перед нами. Тільки повноправне членство в НАТО відповідно до нормативно-правових актів може надати повноцінні гарантії безпеки. Наслідком такої ситуації постала позиція українського суспільства, у зв'язку з агресією Росії, відносини з Альянсом сприймаються крізь призму – «або членство, або нічого».

Загалом можемо сказати, що у руслі відносин Україна-НАТО, на обидві сторони покладається серйозна відповідальність за збереження та поглиблення співпраці. Зі своєї сторони українська влада та суспільство повинні забезпечити реформування сектору національної безпеки за безпосередньої підтримки партнерів по НАТО [74]. В свою чергу Альянс має бути не лише «стурбованим чи занепокоєним», а проявляти більш рішучу підтримку України у її боротьбі з російським агресором. Позитивні приклади ефективної співпраці та кооперації

дій уможливлють зменшення проавторитарних, антизахідних тенденцій у суспільстві. Старі образи, недовіра чи страх перед Росією не мають стати перешкодою реалізації «особливого партнерства», яке б зрештою не відбирало в українців шансу стати частиною євроатлантичного простору.

Але при всій множині можливостей, викликів та складності міжнародного становище основою безпеки та суверенітету держави має бути потужна армія та національно спрямована влада, готова відстоювати інтереси українства та покладатися на власні сили і не допускати помилок столітньої давнини – коли відмова від армії стала причиною втрати державності [75].

На сучасному етапі співпраця між Україною та НАТО до повномасштабного вторгнення визначається рядом ключових аспектів. Перш за все, партнерство ґрунтується на стратегічному зобов'язанні України до захисту своєї суверенітету та територіальної цілісності. Підписання Угоди про асоціацію та Спільного плану дій України-НАТО в 2020 році є важливими кроками у вдосконаленні співпраці.

Зростання військової сумісності та участь у спільних навчаннях із партнерами з НАТО сприяють підвищенню бойової готовності українських Збройних Сил. Крім того, Україна активно залучається до реформування своїх оборонних та безпекових секторів відповідно до стандартів НАТО, що сприяє покращенню ефективності та професіоналізму.

Проте, стан співпраці визначається існуючими викликами, зокрема агресією Росії на сході України. НАТО визнає та підтримує територіальну цілісність України, але повномасштабне вторгнення вимагатиме подальшого посилення оборонної співпраці та конкретних заходів щодо відповіді на загрози.

Україна і НАТО продовжують розвивати своє партнерство, спрямоване на зміцнення стабільності та безпеки у регіоні. Хоча виклики і загрози можуть змінюватися, посилення співпраці залишається ключовим аспектом стратегії обох сторін у забезпеченні миру та стабільності в регіоні.

Висновки до 2 розділу

Аналіз еволюції європейського та атлантичного геополітичного курсів України демонструє глибокі трансформації, спричинені як зовнішніми викликами, так і внутрішніми процесами. Відносини з ключовими міжнародними партнерами, такими як Європейський Союз і НАТО, пройшли складний шлях від вибудовування основ до формування стратегічного співробітництва, що стало визначальним для української держави у період російсько-української війни. Становлення та розвиток відносин України з ЄС відображає поступовий перехід від політики сусідства до інтеграції у європейське співтовариство. Початковий прагматизм співпраці поступився місцем стратегічному партнерству, особливо після Революції Гідності та початку військових дій на сході України. Російська агресія підштовхнула ЄС до надання Україні політичної, економічної та військової підтримки, що стало ключовим чинником у збереженні її незалежності. Укладення Угоди про асоціацію, запровадження безвізового режиму та посилення програм технічної допомоги стали визначальними етапами у поглибленні співпраці.

Водночас відносини України з НАТО, попри їхню тривалу історію, до повномасштабного вторгнення Росії залишалися у рамках партнерства без офіційного курсу на вступ. З 2014 року співпраця з Альянсом набувала більш практичного характеру, зокрема в питаннях реформування сектору оборони, посилення обороноздатності України та адаптації Збройних сил до стандартів НАТО. Проте ключовими обмеженнями залишалися політичні фактори, зокрема небажання деяких країн-членів НАТО надавати Україні перспективу членства через побоювання ескалації конфлікту з Росією. Відтак, геополітичний курс України до 24 лютого 2022 року характеризувався активізацією європейського та атлантичного векторів, що відображало прагнення держави інтегруватися у західний світ, забезпечити національну безпеку та реалізувати європейські цінності. Російська агресія стала каталізатором для прискорення цих процесів.

РОЗДІЛ 3. ПОВНОМАСШТАБНЕ ВТОРГНЕННЯ РОСІЇ: ЕВОЛЮЦІЯ МІЖНАРОДНОЇ РОЛІ УКРАЇНИ ТА НОВІ ГЕОПОЛІТИЧНІ ВИКЛИКИ

3.1. США як ключовий стратегічний партнер України на сучасному етапі

Сполучені Штати Америки протягом багатьох років залишаються ключовим стратегічним партнером України. Взаємовідносини між двома країнами ґрунтуються на спільних цінностях демократії, прав людини та міжнародної безпеки. На сучасному етапі ці відносини значно посилилися, що стало відповіддю на нові виклики, зокрема російську агресію та необхідність зміцнення обороноздатності України.

США надають Україні всебічну підтримку, яка охоплює політичну, військову, економічну та гуманітарну допомогу. Американські партнери відіграють важливу роль у реформуванні ключових секторів української економіки, зміцненні демократичних інституцій та інтеграції України в міжнародну спільноту. Особливо важливим є співробітництво у сфері оборони, яке забезпечує Україну сучасним озброєнням і сприяє підготовці військових кадрів відповідно до стандартів НАТО.

Відносини між Україною та США сьогодні визначаються не лише двосторонньою співпрацею, а й важливістю для регіональної стабільності та глобальної безпеки. США виступають не тільки гарантом підтримки, але й партнером, який допомагає Україні протистояти сучасним викликам і зміцнювати свої позиції на міжнародній арені.

Стабільний і поступовий розвиток України значною мірою залежить від партнерства зі Сполученими Штатами Америки. Від моменту встановлення дипломатичних відносин 3 січня 1992 року співпраця між країнами відзначалася певною суперечливістю та нестабільністю, що було обумовлено як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками.

Після завершення «холодної війни» американо-українські відносини набули складного характеру, оскільки Україна перебувала на перехресті геополітичних інтересів великих держав. Попри складний початок, початок ХХІ століття став переломним моментом у двосторонніх відносинах. Україна поступово декларувала прозахідний вектор зовнішньої політики, що супроводжувалося поглибленням співпраці зі США в рамках стратегічної взаємодії. Хоча економічний аспект співробітництва не набув такого значного значення через географічну віддаленість, геополітичний чинник став ключовим рушієм розвитку двосторонніх відносин.

Процес формування міжнародних зв'язків між Україною та США має глибокі історичні корені, які сягають ще до проголошення української незалежності. Особливу роль у цьому відіграла українська діаспора в США, яка виступала потужним лобістом на міжнародній арені, сприяючи популяризації ідей незалежності України та захисту її інтересів.

Після здобуття незалежності Україною в 1991 році міждержавна взаємодія набрала нового масштабу. Протягом періоду з 1991 по 2013 роки двосторонні відносини переживали як підйоми, так і спади, що значною мірою залежало від політичних лідерів обох держав. Серед ключових документів, які заклали основу стратегічного партнерства, варто виділити Американсько-Український меморандум про взаєморозуміння 1993 року, а також Будапештський меморандум 1994 року, який закріплював гарантії безпеки України у зв'язку з відмовою від ядерного арсеналу [53, с. 70].

Визначальним моментом у взаємовідносинах стало офіційне проголошення у липні 1998 року стратегічного характеру співпраці між Україною та США. Однак досягнення повного конструктиву в стратегічному партнерстві залишалося складним завданням, оскільки політичні стратегії США та зовнішньополітичні вектори України часто були суперечливими. Коливання

між проросійським та проєвропейським курсами в українській політиці гальмували процес поглиблення стратегічної взаємодії [51, с. 39].

Перший офіційний візит Президента України Леоніда Кравчука до США у травні 1992 року став важливим етапом у становленні українсько-американських відносин. Цей візит заклав основи для створення правової бази двостороннього співробітництва, яке будувалося на принципах взаємної довіри та рівноправного демократичного партнерства. Він засвідчив прагнення України інтегруватися у світову демократичну спільноту та забезпечити підтримку своєї незалежності з боку провідної світової держави.

Однак, попри перший значний крок у розвитку взаємин, американська сторона не відразу сприйняла нові політичні реалії, що виникли після розпаду Радянського Союзу. Політика США на початкових етапах характеризувалася інерцією у відносинах із пострадянськими країнами, зокрема акцент робився на стратегічному партнерстві з Росією як правонаступницею СРСР. Це створювало враження, що Україна залишалася поза основною орбітою інтересів американської адміністрації, хоча й була важливим партнером у контексті ядерного роззброєння.

Новий етап стратегічного партнерства між Україною та США розпочався у 2014 році, після анексії Російською Федерацією Криму та окупації частин Донецької та Луганської областей. Події в Україні стали переломним моментом у світовій політиці, зокрема у відносинах Вашингтона з Києвом. Адміністрація Барака Обами, попри критику за початкову нерішучість, переглянула підходи до співпраці з Україною, зміцнюючи її обороноздатність та підтримуючи демократичні перетворення.

Проте не завжди відносини розвивалися рівномірно. Після приходу до влади Віктора Януковича у 2010 році та його офіційного оголошення про намір поглиблювати стратегічне партнерство з США, реальні дії української влади часто суперечили декларованим намірам. Водночас адміністрація Обами

демонструвала обережність у контактах із Януковичем, особливо на тлі міжнародної критики політичних переслідувань в Україні [44, с. 37].

Зокрема, 22 вересня 2012 року Сенат США ухвалив резолюцію, яка засуджувала політично мотивоване ув'язнення колишнього прем'єра Юлії Тимошенко та інших опозиціонерів. У документі сенатори закликали українську владу негайно звільнити політв'язнів, а також ініціювали багатосторонній дипломатичний тиск за участі ОБСЄ. Така позиція Сенату свідчила про прагнення США підтримувати демократичні принципи в Україні та захищати права людини навіть у періоди складних відносин з офіційним Києвом.

Після драматичних подій осені-зими 2013 року уряд і Конгрес США рішуче засудили репресивні заходи, здійснювані адміністрацією президента Віктора Януковича, спрямовані на придушення громадського руху за євроінтеграцію. Особливий резонанс викликало застосування сили проти мирних протестувальників у Києві 30 листопада, 1 грудня та 11 грудня 2013 року, що стало об'єктом гострої критики з боку Сенату США та Державного департаменту [75]. Такі дії української влади розглядалися як порушення демократичних принципів і прав людини, які є основою міжнародних відносин між демократичними державами [78].

Після перемоги Революції гідності, США оперативно надали новому уряду України значну політичну, економічну та гуманітарну підтримку. Колишній президент Віктор Янукович був включений до санкційних списків, що стало символом засудження його політики на міжнародному рівні.

Ключовим фактором, що суттєво вплинув на трансформацію українсько-американських відносин, стала збройна агресія Російської Федерації та анексія Криму у 2014 році. Ці події змусили США переглянути свою зовнішньополітичну стратегію щодо України та активізувати підтримку її суверенітету й територіальної цілісності.

Особливо важливим кроком у цьому напрямку стало підписання президентом США Бараком Обамою «Акту на підтримку свободи в Україні» [73]. Цей документ визначив Україну як стратегічного партнера, якому Сполучені Штати готові надавати всебічну допомогу для вирішення ключових завдань. У межах цього закону передбачалася підтримка:

- відновлення та забезпечення територіальної цілісності України;
- зміцнення її економічної та політичної незалежності;
- стабілізації внутрішньополітичної та економічної ситуації;
- перетворення України на лідера серед країн Чорноморського регіону та Центрально-Східної Європи;
- інтеграції України до міжнародних економічних і регіональних політичних організацій;
- ефективного використання її стратегічного розташування для посилення торгівлі та стабільності в регіоні [43, с. 108].

Ухвалення цього закону не лише закріпило підтримку США, але й дало чіткий сигнал міжнародній спільноті про готовність Вашингтона виступати гарантом демократичних перетворень в Україні. Крім того, стратегічне партнерство з Україною стало важливою складовою нової архітектури безпеки в Європі, зосередженої на протидії російській агресії та зміцненні євроатлантичної єдності.

В умовах збройної агресії Російської Федерації системна співпраця зі Сполученими Штатами Америки у воєнно-політичній, військово-технічній та військовій сферах відіграє визначальну роль у забезпеченні суверенітету й територіальної цілісності України. Ця співпраця стала одним із ключових зовнішньополітичних чинників, що дозволяє Україні ефективніше протидіяти агресору та зберігати незалежність.

З самого початку конфлікту США розглядали підтримку України у ширшому геополітичному контексті. Анексія територій, насильницьке

перекроювання кордонів у Європі, а також активна підтримка Росією сепаратистських рухів підривали фундаментальні принципи міжнародного права. Такі дії не лише створювали прецедент для інших авторитарних режимів, але й ставили під сумнів здатність США гарантувати дотримання міжнародних норм і «правил гри» у глобальній системі безпеки.

Допомога Україні у протистоянні російській агресії мала важливе значення для зміцнення стійкості світового порядку перед загрозами, що походили від ревізіоністської політики РФ. Підтримуючи Україну, Сполучені Штати демонстрували свою рішучість захищати демократичні цінності, суверенітет країн та стабільність у світі. Це мало не лише регіональний, а й глобальний вплив, зокрема на оцінку американських зобов'язань в інших частинах світу[43, с. 108-109].

Так, реакція Вашингтону на російську агресію стала важливим сигналом для азійських союзників США, таких як Філіппіни, Японія та Тайвань. Вони побоювались, що сценарій, реалізований Росією в Україні, може стати прикладом для Китаю у втіленні його геополітичних амбіцій у регіоні Азійсько-Тихоокеанського регіону (АТР) силовими методами. У цьому контексті американська підтримка України не лише допомагала зміцнювати трансатлантичну безпеку, а й слугувала важливим елементом стримування потенційної агресії в інших частинах світу.

Відтак, співпраця України та США на тлі російської агресії не лише сприяє вирішенню локального конфлікту, а й зміцнює глобальні позиції Сполучених Штатів як провідного гаранта міжнародного порядку та стабільності.

По-друге, в оцінках американських експертів і стратегів Україна розглядалась як ключова країна, що визначає майбутній розвиток пострадянського простору. Вихід України з орбіти впливу Кремля та її підтримка з боку Заходу розглядалися як стратегічні інструменти для

стримування неоімперських амбіцій Російської Федерації. Це сприяло трансформації РФ з глобального гравця у регіональну державу, обмежену впливом на пострадянському просторі. Ще на початку 2000-х років один із провідних американських геополітиків Генрі Кіссінджер наголошував, що Україна, розташована на межі сфер впливу Європи та Росії, є природним кандидатом на балансування сил у відносинах з Москвою [20, с. 59]. Такий підхід зберігає свою актуальність і сьогодні, адже геополітична роль України залишається визначальною для стратегії Заходу у регіоні.

По-третє, після 2014 року американська дипломатія почала все частіше розглядати український напрямок не лише через призму відносин із Російською Федерацією, а й у ширшому контексті стратегії США у Східній Європі. Прихід до влади в Україні прозахідного уряду Арсенія Яценюка відкрив нові можливості для інтеграції України у сферу впливу Заходу. Це дозволило залучити Україну до неформального альянсу, що включав Польщу, країни Балтії, Румунію та Україну, з метою створення міцного східного флангу НАТО.

Такий альянс не лише посилював геополітичний вплив Вашингтона у Східній Європі, але й створював умови для витіснення з регіону Франції та Німеччини, які традиційно мали значний вплив у європейській політиці. У цьому контексті Україна стала стратегічним партнером для США, особливо на тлі військового конфлікту на Донбасі.

З 2014 року Україна перетворилася на один із головних пріоритетів зовнішньої політики Сполучених Штатів у Східній Європі та на пострадянському просторі. Це визначення пріоритету пов'язане не лише з бажанням Вашингтона забезпечити територіальну цілісність України, але й із прагненням закріпити свій вплив у регіоні, створивши потужний політичний та військовий бар'єр для подальшої експансії Росії.

Українська діаспора у США, яка завжди уважно стежила за розвитком подій на Батьківщині, оперативно відреагувала на російську військову агресію

проти України. Уже 28 лютого 2014 року Світовий Конгрес Українців (СКУ) висловив підтримку зверненню Верховної Ради України до Російської Федерації, США та Великої Британії щодо негайного проведення консультацій стосовно дотримання Будапештського меморандуму. СКУ закликав нагадати Росії про її міжнародні зобов'язання стосовно поваги до суверенітету й територіальної цілісності України.

Відповідно, вже 2 березня 2014 року у 27 містах США розпочалися масштабні акції протесту проти введення російських військ до Криму. Український Конгресовий Комітет Америки (УККА) активно долучився до лобіювання санкцій проти Російської Федерації та закликав США, НАТО й ООН забезпечити максимальну підтримку України. Зусилля діаспори спрямовувалися на підтримку українського уряду на міжнародній арені, що значно посилювало загальну позицію України у світовій спільноті.

Своєчасна реакція діаспори в США була синхронізована із засудженням російської агресії з боку країн «Великої сімки» (G7). 2 березня 2014 року G7 заявили про порушення Росією суверенітету та територіальної цілісності України, а також підтримали рішення про скасування підготовки саміту G8, запланованого в Сочі на червень 2014 року. Ці дії стали важливим початком міжнародної реакції на агресію РФ, що згодом привело до впровадження багаторівневих санкцій проти неї [48, с. 227].

У відносинах між Україною та США у 2014–2019 роках можна виокремити два періоди: 2014–2016 роки та 2017–2019 роки. Такий поділ пов'язаний зі зміною президентських адміністрацій у США та відмінностями в підходах до зовнішньої політики. Адміністрація демократа Барака Обами у своїй політиці щодо України робила акцент на зміцненні обороноздатності України, зокрема через санкції проти Росії та дипломатичну підтримку на міжнародній арені.

Натомість адміністрація республіканця Дональда Трампа змістила акценти у бік економічної співпраці та вимог до України щодо проведення реформ. Хоча обидві адміністрації демонстрували підтримку суверенітету України, пріоритети їхньої політики суттєво відрізнялися. Це відображалось у виборі інструментів взаємодії, визначенні сфер співробітництва та підходах до вирішення конфлікту на Донбасі.

Адміністрація Барака Обами сприймала Україну як важливого партнера в регіоні, що прагне позбутися радянської спадщини, наблизитися до європейської спільноти та розбудовувати демократичні інституції. У цьому контексті Україна розглядалася як країна, що заслуговує на всебічну підтримку на шляху до свого демократичного й економічного розвитку.

Ще під час протестів восени-взимку 2013 року Конгрес США та Державний департамент виступили з рішучим засудженням репресивних заходів режиму Віктора Януковича, особливо застосування сили проти мирних демонстрантів. Державний секретар США Джон Керрі, його помічниця Вікторія Нуланд, а також сенатор Джон Маккейн особисто відвідували Євромайдан, демонструючи солідарність із протестувальниками. Вони проводили зустрічі як з представниками влади, так і з лідерами опозиції, підкреслюючи підтримку з боку США демократичних прагнень українського народу.

Після Революції Гідності новий уряд Арсенія Яценюка, сформований з опозиційних партій, отримав потужну підтримку Вашингтона. США прагнули не лише допомогти Україні у зміцненні обороноздатності на тлі російської агресії, а й сприяти впровадженню глибоких політичних та соціально-економічних реформ. Ці реформи були спрямовані на розбудову ефективної економіки, демократичного режиму та остаточну ліквідацію радянських пережитків.

У рамках цієї підтримки Вашингтон після 2014 року надавав Києву масштабну дипломатичну, військово-технічну, фінансову та консультативну

допомогу. Зокрема, США активно сприяли впровадженню реформ у сферах боротьби з корупцією, розвитку енергетичної незалежності, модернізації сектору безпеки та оборони, а також створення ефективних демократичних інститутів. Такий підхід відображав стратегічне прагнення США до посилення стабільності та демократизації в регіоні, а також до стримування російської агресії [43, с. 110].

Адміністрація Барака Обами розглядала Україну не лише як країну, що намагається позбутися радянської спадщини, а й як ключового партнера в Центрально-Східній Європі, який прагне інтегруватися до європейської спільноти, впроваджуючи демократичні реформи та створюючи стійкі інституції. США сприймали ці процеси як важливі для стабільності не тільки України, але й всього регіону, адже успіх України на шляху до демократії міг стати важливим чинником для зміцнення європейської безпеки та стримування негативних впливів з боку Росії. У цьому контексті США виступали за активну підтримку України в її прагненнях, сподіваючись на успішний розвиток демократичних інститутів та підвищення економічної стабільності.

Ще під час масових протестів на Євромайдані восени-зимку 2013 року, коли режим Януковича жорстоко придушував демонстрації, США активно реагували на події в Україні. Конгрес США та Державний департамент рішуче засудили застосування насильства проти мирних протестувальників. Окрему роль у цьому процесі відіграли ключові фігури американської політики, зокрема Державний секретар США Джон Керрі, його помічниця Вікторія Нуланд та сенатор Джон Маккейн, які не лише виступали із заявами на підтримку протестувальників, а й безпосередньо відвідували Майдан. Вони зустрічалися з опозиційними лідерами та представниками влади, надаючи моральну підтримку демократичним прагненням українців. Ці дії символізували сильну підтримку з боку США і служили сигналом, що Вашингтон готовий стояти на боці України в її боротьбі за демократичні цінності.

Після Революції Гідності та формування уряду Арсенія Яценюка США підкреслили свою готовність підтримати нову владу, яка прийшла до влади через волю народу, і надавати допомогу в реформуванні країни. Вашингтон був зацікавлений не лише в посиленні обороноздатності України на тлі зростаючої російської агресії, а й у сприянні проведенню глибоких політичних і соціально-економічних реформ, що допомогли б країні позбутися наслідків радянського минулого. Заохочення розвитку демократичних інститутів та побудова ефективної економіки стали пріоритетами американської підтримки.

Після 2014 року США значно посилили свою допомогу Україні, надаючи їй дипломатичну, військово-технічну, фінансову та консультативну підтримку. Одним із важливих напрямків цієї допомоги стало сприяння реформам у таких критичних сферах, як боротьба з корупцією, енергетична незалежність, модернізація сектору безпеки і оборони, а також зміцнення правових і демократичних інститутів. Така підтримка відображала стратегічну мету США зміцнити стабільність в Україні, а також стримувати вплив Росії, яка намагалася посилити свою роль в пострадянському просторі. В результаті цього підходу Вашингтон не тільки надавав допомогу в конкретних сферах, але й працював над загальним посиленням демократичного потенціалу України, що сприяло її європейському майбутньому [43, с. 110].

У період 2014-2016 років уряд США надав Україні значну підтримку, виділивши близько \$1,4 млрд, з яких близько \$630 млн було призначено для військової допомоги. Основні кошти надходили через різні державні установи та агентства, зокрема Агентство США з міжнародного розвитку (USAID), Міністерство оборони, Міністерство енергетики, Державний департамент США, а також Департамент охорони здоров'я. Окрім безпосередніх грошових трансфертів, уряд США також надав Україні кредитні гарантії на суму \$3 млрд. Це була частина більш широкої фінансової

підтримки, яка включала також виділення понад \$12 млрд від Міжнародного валютного фонду для забезпечення макроекономічної стабільності в країні. Першу кредитну гарантію на \$1 млрд США надали Україні вже в квітні 2014 року, коли Росія здійснила відкриту агресію проти України, зокрема захопивши Крим і розпочавши війну на Донбасі [42].

Пріоритетними напрямками цієї підтримки стали модернізація і реформування сектору безпеки та оборони України, боротьба з корупцією, сприяння економічному розвитку, реформування державних інституцій і компаній, а також підтримка розвитку громадянського суспільства через різноманітні галузеві проекти. США активно підтримували Україну в цих сферах, надаючи як фінансову допомогу, так і технічні консультації. Підтримка в рамках реформи сектору безпеки була надзвичайно важливою на фоні військової агресії з боку Росії, а реформи в економіці та державних інституціях мали допомогти Україні подолати радянське спадщину та побудувати сучасну демократичну державу.

Проте, попри значну фінансову та технічну підтримку, США не готові були застосовувати жорсткіші засоби та більш інтенсивну військово-політичну участь у конфлікті. Адміністрація Барака Обами послідовно виступала за дипломатичне вирішення конфлікту на Донбасі, підтримуючи переговори між Україною та Росією. Позиція Вашингтона щодо надання летальної зброї Україні залишалася стриманою. Незважаючи на те, що українська влада, починаючи з квітня 2014 року, неодноразово зверталася до США з проханням надати зброю та боєприпаси, Вашингтон лише частково відповів на ці запити, поставивши питання на паузу з формулюванням «це питання відкрите, але не на часі» [39, с. 15]. Внаслідок цього Україна отримала лише невеликі партії легкої стрілецької зброї, що підкреслювало прагнення США уникати ескалації військової підтримки та залишатися в межах дипломатичного підходу до конфлікту.

Орієнтир на дипломатичне вирішення конфлікту, відмову від широкомасштабного військового втручання, а також надання допомоги через підтримку реформ та економічної стабільності стало основою порядку денного українсько-американських відносин в цей період. Це визначалося шістьма ключовими сферами співпраці: військово-технічна допомога, політичний діалог, підтримка реформ, боротьба з корупцією, енергетична безпека та підтримка демократії. Кожна з цих сфер відігравала важливу роль у зміцненні відносин між двома країнами та сприяла розвитку України в умовах серйозних внутрішніх та зовнішніх викликів [42].

Постмайданний період виявився часом інтенсивного розвитку двосторонніх відносин між США та Україною, що зумовлено рядом факторів. Особливе значення мали міцні контакти українських лідерів із ключовими посадовцями адміністрації президента Обама. Зокрема, в цей час посилювалися особисті зв'язки прем'єр-міністра Арсенія Яценюка з представниками Демократичної партії США, що стало важливим фактором для розширення співпраці між країнами. Також значну роль відіграли зростаючий інтерес американських компаній до інфраструктурних та енергетичних проєктів в Україні, що надавали нові можливості для економічної співпраці. Така динаміка сприяла поглибленню партнерства між двома державами, і не дивно, що в ході президентських виборів 2016 року українські лідери майже відкрито підтримували кандидатуру Хіларі Клінтон, яка була представницею Демократичної партії, підкреслюючи тісні зв'язки між Києвом та Вашингтоном [40].

Протягом 2014-2016 років важливу роль у розвитку двосторонніх відносин відіграли численні візити високопосадовців США до Києва, а також українських лідерів до Вашингтона. Віце-президент США Джо Байден відвідав Україну шість разів, а держсекретар Джон Керрі – двічі. Крім того, Україна отримала візити міністрів фінансів Джейка Лью, торгівлі Пенні

Прітцкер, а також численних делегацій з Сенату та Палати представників США. З українського боку важливими були візити президента Петра Порошенка до США (2014 рік), дві поїздки прем'єр-міністра Арсенія Яценюка (2014 та 2015 роки) та візит прем'єр-міністра Володимира Гройсмана (2016 рік). Однак найбільш значущими стали дипломатичні взаємодії в кризовому 2014 році, коли Сполучені Штати першими серед західних країн визнали нову українську владу, яка сформувалась після Революції Гідності та відсторонення Януковича.

Протягом того року президент України Петро Порошенко тричі зустрічався з президентом США Бараком Обамою, а віце-президент Джо Байден двічі відвідав Київ. Особливо важливим був візит Порошенка до США в вересні 2014 року, коли він зустрівся з високими американськими посадовцями, включаючи президента Обаму, віце-президента Байдена, держсекретаря Керрі та спікера Палати представників Джона Бейнера. Порошенко також виступив на спільному засіданні обох палат Конгресу США, що стало знаковим моментом у зміцненні політичних зв'язків між двома країнами [16, с. 39].

У березні-квітні 2016 року Порошенко вдруге відвідав Вашингтон, де провів важливу зустріч з президентом Обамою в рамках саміту з ядерної безпеки. Цей візит відображав поглиблення політичного зближення між Києвом та Вашингтоном, що було настільки суттєвим, що у 2015 році в Україні та у Конгресі США активно обговорювалася можливість надання Україні статусу «основного союзника США поза НАТО». Цей крок мав би значне стратегічне значення для обох країн, адже Україна б отримала додаткову підтримку в сферах безпеки та оборони, а також нові можливості для співпраці в інших напрямках [16, с. 40].

У цей період Україна мала стабільну двопартійну підтримку в Конгресі США, що значно сприяло зміцненню її позицій на міжнародній арені. Одним

із важливих кроків стало створення в лютому 2015 року Сенатського Українського кокусу за ініціативи сенаторів Джона Дурбіна (демократ) та Роберта Портмана (республіканець). Це стало результатом спільного листа, підписаного 15 сенаторами, який був надісланий президенту США Бараку Обамі з закликом збільшити військову допомогу Україні в умовах гострої кризової ситуації. Сенатський кокус став важливим лобістом посилення підтримки України, зокрема в питаннях надання зброї та технічної допомоги. У підсумку, ця двопартійна підтримка допомогла консолідувати політику США щодо України, навіть незважаючи на розбіжності між політичними партіями у багатьох інших питаннях [40].

Водночас критична залежність України від американської допомоги сприяла значному посиленню ролі посольства США в Києві, яке стало одним із ключових центрів впливу на українську політику. Американські дипломати, радники та експерти активно брали участь не тільки в інформуванні українських лідерів про позицію Вашингтону, а й у формуванні правової бази для проведення реформ в Україні. Вони активно підтримували прозахідних політиків і громадських активістів, створюючи так званий «західний блок» серед української політичної еліти. Це дозволяло значно впливати на розвиток внутрішньої політики України, підтримуючи рух країни до європейських стандартів.

Як пізніше зазначав у своїх мемуарах віце-президент США Джо Байден, в той час він фактично виконував роль посередника між президентом України Петром Порошенком і прем'єр-міністром Арсеном Яценюком. Байден сприяв знаходженню компромісів у складних питаннях, що виникали між вищими українськими посадовцями, допомагаючи вирішувати конфлікти і сприяти політичній стабільності. Це була важлива частина дипломатичної діяльності США в Україні, оскільки дестабілізація внутрішньої ситуації могла

загрожувати подальшим реформам і просуванню України на шляху до євроатлантичної інтеграції.

Державний секретар США Джон Керрі, виступаючи в Сенаті, так охарактеризував політику США щодо України: «Фактично ми присутні там і глибоко залучені у хід подій, допомагаючи їм провести у парламенті ті речі, які необхідно провести, підштовхуючи їх, якщо треба. Ми здійснили значні реформи у сфері оборони. Так США допомагають українцям досягти рівня ефективності управління, який би відповідав тим завданням, які стоять перед ними» [16, с. 31]. Ці слова відображали не лише стратегічну роль США в підтримці України, а й наголошували на важливості того, щоб Україна продовжувала внутрішні перетворення, зокрема в сфері управління та оборони, для того щоб стати більш ефективною і здатною самотійно справлятися із зовнішніми та внутрішніми викликами.

Адміністрація президента США Барака Обами не лише активно переслідувала геополітичні інтереси, але й прагнула перетворити Україну на приклад успішних перетворень у пострадянському просторі. США надавали значну підтримку новій українській владі, особливо в умовах, коли Україна переживала складний період політичної та економічної нестабільності. Програма реформ, оголошена президентом Петром Порошенком, охоплювала численні важливі сфери суспільного життя, зокрема відносини між центральною та місцевою владою, систему охорони здоров'я, енергетичний сектор, державний апарат, судову та правоохоронну систему. Ці реформи мали на меті не тільки стабілізувати країну, але й вивести її на новий рівень ефективності, який би відповідав вимогам європейської інтеграції.

Ураховуючи тяжкий кризовий стан в Україні, з середини 2015 року, коли макроекономічна ситуація почала стабілізуватися, США, а також Міжнародний валютний фонд (МВФ), жорстко прив'язали подальшу фінансову допомогу до прогресу в реформуванні. Це було зроблено з метою

стимулювання української влади до активних кроків на шляху до необхідних змін, що включали не лише економічні реформи, а й реформи в політиці та державному управлінні. Своїм чітким сигналом американська адміністрація наголошувала, що без серйозного прогресу в реформах подальші фінансові впливання будуть обмежені або зупинені.

Особливо важливою частиною цих реформ стала децентралізація влади, що отримала значну підтримку з боку США. Американські експерти активно консультували українську владу в розробці нової системи місцевого самоврядування, а також фінансували впровадження цих реформ. Зокрема, США брали участь у перезавантаженні суддівського корпусу, організуючи відбір членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів (ВККС), що ставало важливою складовою правової реформи. Водночас реформа судової системи України зіткнулася з численними труднощами, і на цьому шляху залишалося чимало проблем, зокрема питанням ефективності судів та боротьбою з корупцією.

Що стосується децентралізації, цей процес можна вважати успішним, оскільки він забезпечив більшу автономію для місцевих громад та зміцнив їх здатність управляти власними ресурсами. Американські агентства активно надавали гранти для розвитку місцевих громад, підтримували впровадження кращих практик і технологій, що сприяли розвитку економіки та інфраструктури на місцях.

З приходом до влади Дональда Трампа адміністрація США змінила свою позицію щодо України, і відносини між двома країнами стали більш складними та суперечливими. Українське керівництво намагалося адаптуватися до нової ситуації та підтримувати дружні відносини з новим президентом США. Однак порівняно з каденцією Барака Обами, політика Трампа щодо України стала менш передбачуваною. При цьому США продовжували підтримувати українську територіальну цілісність, хоча

позиції Вашингтону щодо деяких аспектів зовнішньої політики та безпеки значно змінились. Протягом каденції Обами США активно підтримували позицію України на міжнародній арені, включаючи надання летальної зброї для боротьби з російською агресією. У той час адміністрація Обами заявляла, що Україна має право самостійно визначати своє майбутнє, і її опір російській агресії був важливим принципом для забезпечення демократії та стабільності в Європі [22, с. 21].

Результати досліджень свідчать про те, що Вашингтон надав Україні значну фінансову допомогу у розмірі понад двох мільярдів доларів США протягом 2014-2019 років, що значно зміцнило воєнний потенціал та економічну стабільність країни. Ці кошти не лише підтримали обороноздатність України, але й стали важливим чинником у відновленні економіки, яка зазнала серйозних потрясінь після початку російської агресії. Крім того, важливу роль у розвитку двосторонніх відносин відіграли регулярні офіційні зустрічі між лідерами двох держав. Перша зустріч між президентом України Петром Порошенком та президентом США Дональдом Трампом відбулася 20 червня 2017 року. Ця зустріч мала символічне значення для обох країн, адже на ній Україна отримала чітку підтримку з боку США у питаннях суверенітету, територіальної цілісності та незалежності.

Під час переговорів лідери обговорили низку важливих питань, серед яких було зокрема реформування енергетичного сектору України, розвиток військово-технічної співпраці, а також питання економічного співробітництва. Однією з ключових тем став конфлікт на Донбасі, який не лише порушує стабільність в Україні, але й має глобальні геополітичні наслідки. Адміністрація президента США пообіцяла підтримати зусилля України щодо звільнення громадян, які перебувають у полоні на сході України, а також українців, засуджених в Росії. Це був важливий крок для

зміцнення двосторонніх відносин, а також для підтримки України у боротьбі з російською агресією.

Проте, незважаючи на активні дипломатичні зусилля та офіційні зустрічі між керівництвом України та США, двосторонні відносини протягом 2015-2018 років перебували під впливом більш глобальних геополітичних факторів, таких як війна на Донбасі та анексія Криму. Проблеми, пов'язані з агресією Росії, залишалися центральними в розмовах між Києвом і Вашингтоном. Російська агресія та її вплив на безпеку та стабільність України стали ключовими темами на багатьох міжнародних форумах, а питання урегулювання конфлікту на Донбасі було важливою частиною стратегічного діалогу між Україною та США [22, с. 23].

У цьому контексті роль спеціального представника США з питань України, Курта Волкера, була надзвичайно важливою. Волкер, який був призначений на цю посаду, відігравав ключову роль у посиленні дипломатичних зусиль щодо врегулювання конфлікту на Донбасі, ставши своєрідним контактним пунктом між Вашингтоном та Києвом з питань, пов'язаних із безпекою та мирним процесом на сході України. Його робота включала не лише надання стратегічних рекомендацій, але й активну участь у переговорах щодо можливого мирного вирішення конфлікту, що відображає важливість США у забезпеченні стабільності в Україні та регіоні загалом [15].

Перезапуск Комісії міністрів закордонних справ між Україною та США став важливим кроком у відновленні двосторонніх відносин, надаючи можливість для детального обговорення низки важливих питань, які включали як конкретні реформи в Україні, так і питання, пов'язані з торгівлею та енергетикою. Такий діалог дозволив знайти нові підходи до розвитку співпраці в цих ключових сферах, визначаючи пріоритети та практичні кроки для зміцнення взаємодії між країнами.

Аналіз стратегічного партнерства між Україною та США у період 2017-2019 років вказує на те, що Україна не була серед основних зовнішньополітичних пріоритетів адміністрації президента Дональда Трампа. Під час його президентства, американська адміністрація сприймала російсько-українську війну здебільшого як проблему європейської безпеки, вважаючи, що її вирішення повинно лежати на плечах європейських лідерів. Це свідчить про певну дистанцію США від безпосереднього втручання в цей конфлікт, що ставило Україну в дещо уразливе становище на міжнародній арені. Однак, незважаючи на це, українське керівництво розуміло важливість підтримки США і продовжувало працювати над зміцненням двосторонніх відносин, зокрема через фокус на спільних інтересах і перспективних напрямках співпраці, таких як енергетика, оборона та економічні реформи.

Процес імпічменту президента Трампа, ініційований Палатою представників, призвів до серйозних змін у дипломатичному складі США, зокрема до відставки кількох ключових дипломатів, відповідальних за співпрацю між США та Україною. Особливо важливим було рішення адміністрації Трампа не призначати нового Спеціального представника США з питань України після того, як 27 вересня 2019 року був відкликаний Курт Волкер, котрий обіймав цю посаду. Це створило значну політичну вакууму, оскільки жоден новий посол США не був призначений та затверджений на той момент. Виконуючий обов'язки помічника Державного секретаря США Філіп Рікер, хоча й мав дипломатичний досвід, не зміг приділити необхідну увагу розвитку двосторонніх відносин через обмежений час та ресурси. Крім того, інші високопосадовці не завжди підтримували політику США щодо України через внутрішні політичні або юридичні складнощі, що ускладнювало взаємодію між двома країнами.

Незважаючи на труднощі в дипломатичних відносинах, у вересні 2020 року офіс президента України Володимира Зеленського затвердив нову

Стратегію національної безпеки, яка відводила центральне місце розвитку партнерства з Німеччиною, Францією, Великобританією, Канадою та, передусім, зі США. Ця стратегія спрямована на зміцнення співпраці з ключовими міжнародними партнерами, зокрема в контексті безпекових і оборонних питань. Згідно з даними Незалежного антикорупційного комітету з питань оборони (НАКО), у 2020 році США залишались головним міжнародним партнером України, надаючи понад 70% усієї зовнішньої допомоги, що була спрямована на оборону та безпеку країни [54, с. 111]. Така підтримка продовжувала відігравати вирішальну роль у забезпеченні обороноздатності України в умовах війни та підвищенні її міжнародної позиції.

Якщо політика Дональда Трампа щодо засудження дій Російської Федерації була в цілому послідовною, то в питанні безпекової співпраці з Україною така послідовність не завжди дотримувалася. Зокрема, у липні 2019 року, незважаючи на заяву Пентагону про надання Україні 250 мільйонів доларів для посилення військової спроможності української армії, Дональд Трамп віддав наказ про замороження цієї суми, а також замороження допомоги Міністерства оборони та Держдепартаменту США на загальну суму близько 141 мільйона доларів [55]. Це рішення викликало певну стурбованість серед українських партнерів, оскільки знижувалась інтенсивність фінансової та військової підтримки, що, в свою чергу, ускладнювало швидке реагування на загрози з боку Росії. Попри це, важливо зазначити, що загалом підтримка США, попри певні перешкоди, не зменшувалась і залишалася важливим фактором у боротьбі України за суверенітет та територіальну цілісність.

Перебіг подій у період з 2009 по 2021 роки став визначальним для посилення стратегічного партнерства між Україною та США, яке активно розвивалося на тлі загострення військового конфлікту з Російською

Федерацією. Вже на етапі адміністрацій Барака Обама та Дональда Трампа Україна стала важливим партнером США на Східному фронті зовнішньої політики. Протягом цього періоду, незважаючи на певні відмінності в підходах і акцентуванні різних аспектів співпраці, американська адміністрація продовжувала загальну лінію підтримки України, зокрема в питаннях безпеки та оборони, що мало велике значення для стабільності та розвитку країни.

Гуманітарна та військова допомога США Україні в 2014-2020 роках суттєво вплинула на позицію Джо Байдена щодо російсько-української війни. Під час свого перебування на посаді віце-президента США, Байден очолював програму антикорупційних реформ, спрямовану на сприяння інтеграції України до євроатлантичних структур, і неодноразово наголошував на важливості внутрішніх реформ для стабільності України. Зокрема, його рішучість у підтримці внутрішніх реформ в Україні, зокрема боротьбі з корупцією, а також у питаннях, пов'язаних з російською агресією, стали основою його подальшої політики як президента. Ці питання залишались пріоритетними під час його президентства і визначали розвиток двосторонніх відносин з Україною.

Перемога Джо Байдена на президентських виборах США в 2020 році стала важливим етапом, який відкрив нові можливості для розвитку стратегічного партнерства між Україною та США. Новий президент продовжив поглиблення співпраці, зокрема в сфері безпеки та оборони. Це дозволило Україні отримати більш широку допомогу, спрямовану на професіоналізацію Збройних сил України (ЗСУ) та зміцнення їх боєздатності. Спеціалізоване технічне обладнання, яке було надане США, суттєво підвищило ефективність української армії, дозволивши краще реагувати на загрози з боку Росії. Особливо важливою була підтримка Військово-Морських сил Збройних сил України, оскільки США надавали Україні

допомогу у зміцненні цієї важливої складової обороноздатності, що стало вирішальним фактором в умовах загострення агресії Росії в Чорному та Азовському морях.

Таким чином, допомога США в галузі безпеки та військова співпраця стали основою для зміцнення обороноздатності України в умовах збройного конфлікту з Росією, підвищуючи професіоналізм українських сил оборони та сприяючи стабільності в регіоні.

Гуманітарна та військова допомога США Україні в період з 2014 по 2020 роки справила значний вплив на позицію Джо Байдена щодо російсько-української війни. Будучи віце-президентом США під час президентства Барака Обами, Байден стояв на чолі важливої програми антикорупційних реформ, метою якої було сприяння інтеграції України до євроатлантичного співтовариства. Від самого початку своєї політичної кар'єри в українському контексті Байден проявляв рішучість у двох ключових питаннях: реформуванні українського внутрішнього політичного та економічного середовища, а також у боротьбі з російською агресією. Його позиція була чіткою та послідовною, адже він неодноразово наголошував на важливості боротьби з корупцією, реформування судової системи та підтримки політичної стабільності в Україні. У той же час, Байден активно підтримував міжнародні санкції проти Росії та надавав Україні допомогу, яка ставала все більш суттєвою в умовах загострення конфлікту на Донбасі.

Перемога Джо Байдена на президентських виборах 2020 року відкрила новий етап у стратегічному партнерстві між Україною та США. Вибори стали знаковими, адже перемога Байдена принесла на американську політичну арену нову динаміку у відносинах з Україною, що дозволило перейти до нового рівня співпраці. Президентство Байдена стало важливим кроком до стабілізації та зміцнення стратегічного партнерства між двома країнами, при цьому Україна отримала не тільки політичну підтримку, а й активну

допомогу в оборонній сфері. Перші кроки Байдена в сфері зовнішньої політики, спрямовані на відновлення лідерства США на міжнародній арені, стали важливим підтвердженням цього нового етапу співпраці. Зокрема, повторне приєднання США до Паризької угоди та підкреслення значення трансатлантичного партнерства стали знаковими кроками, які демонстрували відновлення традиційної ролі США на глобальній арені.

Одним із важливих аспектів зовнішньої політики Байдена стало укладення альянсу AUKUS – стратегічного партнерства в галузі безпеки між США, Великою Британією та Австралією. Цей альянс мав на меті захист спільних інтересів у Індо-Тихоокеанському регіоні та сприяння розвитку оборонних можливостей партнерів. Він також став виразом прагнення США захищати свої демократичні ідеали на міжнародній арені, зміцнюючи співпрацю з іншими демократіями, незалежно від їхнього стадії розвитку. Водночас США уникали прямого втручання в державотворчі процеси чи виконання ролі міжнародного поліцейського. Ці кроки є частиною більш широкої стратегії, спрямованої на зміцнення демократичних інститутів і співпрацю з державами, які поділяють демократичні цінності, в тому числі в Європі та на пострадянському просторі, зокрема в Україні [46].

Таким чином, політика Байдена, яка включає активну підтримку України, відновлення міжнародних зобов'язань США та зміцнення нових стратегічних альянсів, є важливим кроком для подальшого розвитку співпраці між Україною та США, а також для глобальної стабільності в умовах сучасних геополітичних викликів.

У новій зовнішньополітичній доктрині Джо Байдена Україна не була визначена як один із основних пріоритетів Сполучених Штатів. Однак, існували важливі сфери, в яких її присутність у порядку денному США була ключовою. До таких сфер належали зміцнення відносин США з союзниками та партнерами, боротьба з авторитаризмом, зокрема з Росією, а також

підтримка демократичних держав, до яких належить і Україна. Попри те, що Україна не була безпосередньо поставлена в центр зовнішньої політики США, її роль у контексті глобальних викликів і національних інтересів Америки залишалася важливою.

У 2021 році США рішуче підтримали Україну в її боротьбі з російською агресією на сході країни, а також у процесах внутрішніх реформ, спрямованих на перетворення країни на стабільну демократичну державу з ринковою економікою та повагою до прав людини. Забезпечення миру і стабільності в Європі було одним з основних інтересів США, і конфлікт на Донбасі, який тривав з 2014 року, став серйозною загрозою цьому процесу. Для США важливо було не лише допомогти Україні у відсічі агресії, але й сприяти зміцненню європейської безпеки, оскільки регіональна стабільність має безпосередній вплив на глобальний порядок.

Успіх України в протистоянні російській агресії вважався частиною національних інтересів США з кількох вагомих причин. По-перше, конфлікт з Росією був сприйнятий як загроза для всього західного світу, а не лише для України, оскільки Кремль намагався підривати основи міжнародного порядку, побудованого на правилах. По-друге, для США було критично важливо, щоб Росія вивела свої війська з території України, що мало б позитивні наслідки для глобальної безпеки та стабільності. По-третє, існували моральні зобов'язання підтримати Україну в її боротьбі за незалежність і демократію, адже Україна виступала як фронт боротьби між авторитаризмом та демократією.

Президент Джо Байден, на відміну від свого попередника, відкрито виступив проти Володимира Путіна, офіційно назвавши його «вбивцею», що стало значним кроком у контексті політики США щодо Росії. Байден заявив про намір протистояти Росії на різних фронтах – від збройних конфліктів в Україні, Сирії та Афганістані до кіберзагроз, таких як хакерські атаки на

урядові установи США, зокрема вражаючий інцидент із SolarWinds наприкінці 2020 року. Також США активно реагували на спроби Росії втручатися у вибори в США, а також на численні випадки порушення прав людини в Росії, зокрема у зв'язку з вбивствами політичних опонентів уряду Путіна. Ці дії підкреслювали рішучість адміністрації Байдена у протистоянні з російським режимом, що стало важливою складовою політики США щодо стабільності в Європі та у світі загалом [9, с. 17].

Хоча дії США в рамках зовнішньої політики Джо Байдена щодо України здебільшого були зосереджені на підтримці, наданні допомоги та консультуванні, адміністрація президента проявляла певну прагматичність і гнучкість, іноді відступаючи від пріоритету українського питання на користь інших актуальних або стратегічно важливих завдань. Це ставалося, зокрема, у випадках, коли проблеми, пов'язані з Україною, не мали настільки термінового характеру, як питання, що виникали в інших частинах світу. Один з найбільш відомих прикладів такої політики стосувався проекту «Північний потік-2», будівництво якого викликало значне занепокоєння серед українських і європейських союзників. Сполучені Штати до певного часу обережно ставилися до цього питання, оскільки проект мав великі економічні та енергетичні інтереси для Європи, що ускладнювало його пряме скасування або блокування, попри те, що він став загрозою для безпеки України і стабільності регіону. Цей приклад демонструє складність балансування інтересів в умовах зовнішньої політики, де важливі не лише стратегічні зобов'язання, але й економічні міркування та політичні компроміси [41].

Однак ситуація змінилася кардинально після 24 лютого 2022 року, коли Російська Федерація розпочала повномасштабне військове вторгнення в Україну. Цей акт агресії став для Сполучених Штатів і міжнародної спільноти серйозним викликом і змістив пріоритети зовнішньої політики США.

Російська агресія змусила адміністрацію Байдена перейти до більш рішучих дій на підтримку України, що стало основою нового етапу стратегічної допомоги. Першим і найбільш важливим аспектом цієї допомоги стало посилення санкційного тиску на Росію. США стали лідерами в імplementації міжнародних санкцій, що включали не лише економічні, а й політичні, фінансові та технологічні обмеження.

На момент початку відкритої війни проти України, 22 лютого 2022 року, проти Росії вже діяло 2754 санкції. Однак після вторгнення було введено ще 2778 санкцій, що фактично подвоїло загальну кількість санкцій, накладених на Росію, до 5532. Це значно посилило ізоляцію Росії на міжнародній арені і стало важливим інструментом боротьби з агресією. Санкції торкнулися ключових секторів економіки Росії, зокрема енергетичної галузі, фінансових установ, а також ряду осіб, наближених до російського уряду, що дало змогу США та їхнім союзникам активно працювати над підризом економічної стабільності Росії та зниженням її можливостей ведення війни [40].

На самому початку військової агресії Росії проти України Сполучені Штати США оперативно відреагували, виділивши Україні 600 мільйонів доларів військової допомоги, а вже через деякий час додали до цієї суми ще 50 мільйонів доларів. Цей перший крок став лише початком масштабної підтримки, яку США надають Україні під час війни. Сполучені Штати активно постачають Україні найсучасніше озброєння, зокрема протитанкові ракети, засоби протиповітряної оборони, дрони та іншу техніку, що має критичне значення для забезпечення обороноздатності країни в умовах агресії з боку Росії. Постачання цієї військової техніки продовжується безперервно, що свідчить про сталу і постійну підтримку США в протистоянні агресору.

Уряд США також звернувся до Конгресу з проханням виділити додаткові 6,4 мільярда доларів на допомогу Україні та іншим країнам, які постраждали від російської агресії. З цієї суми, очікувалося, що 2,9 мільярда доларів буде спрямовано на надання гуманітарної допомоги Україні, що включає підтримку біженців, медичні та продовольчі поставки, а також відновлення інфраструктури, пошкодженої внаслідок бойових дій. Згодом адміністрація Байдена звернулася з новим проханням про виділення ще 32,5 мільярда доларів для підтримки України у війні, а також для покриття інших потреб, таких як економічна допомога та відновлення післявоєнної інфраструктури. Ці кошти також передбачають надання Україні додаткових військових ресурсів для підтримки її боротьби з агресором.

11 березня 2022 року президент Джо Байден підтримав рішення про виділення Україні 13,6 мільярда доларів, що стало найбільшим внеском з початку конфлікту. З цієї суми значна частина, близько половини, була призначена на закупівлю озброєння, зокрема систем ППО, які так довго були потрібні Україні для захисту від повітряних атак. Інша частина цих коштів була спрямована на надання гуманітарної та економічної допомоги, що дозволило полегшити страждання мирних жителів та підтримати економіку України в умовах війни. Але це ще не все: вже 16 березня того ж року президент Байден оголосив про додаткові 800 мільйонів доларів, спрямованих на посилення оборонних можливостей України. Одним із важливих компонентів цієї допомоги стало постачання новітніх систем протиповітряної оборони, що було настійно необхідно для захисту України від атак з повітря.

Окрім державної допомоги, велика підтримка надійшла й від приватних компаній. Наприклад, одна з найбільших американських ІТ-компаній, ЕРАМ, оголосила про виділення 100 мільйонів доларів на допомогу українським сім'ям та своїм співробітникам, при цьому припинивши свою діяльність в

Росії, що стало важливим жестом солідарності з Україною. Така підтримка від американських компаній підтверджує важливість об'єднаних зусиль державного та приватного секторів у наданні допомоги Україні в боротьбі за свою незалежність та територіальну цілісність [5].

Одним із найважливіших кроків, які були зроблені адміністрацією Джо Байдена на підтримку України, стало підписання закону про ленд-ліз, що став визначним етапом у військовій допомозі Сполучених Штатів. 7 квітня 2022 року Сенат США одноголосно схвалив законопроект, що надає президенту США можливість використовувати програму ленд-лізу для спрощення і пришвидшення постачання військової допомоги Україні, а також країнам Східної Європи, які опинилися під загрозою російської агресії. Метою цієї програми було не лише забезпечити Україну необхідною технікою, озброєнням і ресурсами, а й надіслати чіткий сигнал Кремлю про рішучість США підтримувати союзників у боротьбі за свободу і незалежність.

Програма ленд-лізу, яка була вперше впроваджена під час Другої світової війни, коли США надали велику кількість матеріальних ресурсів і військової техніки своїм союзникам, зокрема Великій Британії та СРСР, тепер була відновлена для допомоги Україні. Зрештою, Палата представників США також підтримала цей законопроект 28 квітня 2022 року, що дозволило пришвидшити процес надання допомоги.

Офіційна церемонія підписання закону відбулася 9 травня 2022 року в Білому домі, на якій були присутні, зокрема, віце-президент Камала Гарріс та членкиня Палати представників, конгрессмен українського походження Вікторія Спартц (рис. 3.1). Під час підписання Джо Байден підкреслив важливість цієї програми для підтримки України в умовах російської агресії: «Ми підтримуємо Україну. Ці кроки є витратними, але ховатися від агресії ще дорожче. Така програма була минулого разу під час Другої світової війни. Зараз Європа потребує ще більше нашої допомоги» [2]. Цей жест став не лише

символом солідарності США з Україною, а й важливим стратегічним кроком для протистояння глобальній загрозі, яку представляє Росія.

Рис. 3.1. Підписання закону про ленд-ліз для України. 9 травня 2022 року.
(джерело – <https://www.radiosvoboda.org/a/news-baiden-lend-liz/31841701.html>)

Відповідно до положень закону, прийнятого в 2022 році, Президент Сполучених Штатів отримав можливість доручити уряду надавати або здавати в оренду оборонні матеріали Україні та іншим країнам Східної Європи, які постраждали від російської агресії. Метою цього кроку є посилення обороноздатності цих країн та забезпечення захисту мирного населення від подальших атак з боку збройних сил Російської Федерації. Важливим аспектом є також встановлення спеціальних процедур для своєчасної доставки цих матеріалів, що дозволяє максимально оперативно надати необхідну допомогу. За умовами закону, США забезпечують підтримку Україні та партнерам, надаючи їм необхідні оборонні ресурси для протистояння агресору. Програма також передбачає спрощені процедури для забезпечення надійного і швидкого транспортування матеріалів, які будуть передані уряду України в рамках угод на основі цього закону [78].

Новий пакет допомоги, оголошений Сполученими Штатами, включає поставки 72 155-міліметрових гаубиць, 144 000 артилерійських снарядів, 72 тактичні транспортні засоби для буксирування гаубиць, а також 121 тактичну безпілотну систему Phoenix Ghost. Окрім того, допомога включає постійну підтримку та супровід у напрямку інтеграції України до НАТО, що є важливою частиною стратегії стабільності в Європі та зміцнення оборонної здатності континенту в цілому.

Особливо важливою є роль української діаспори в США, яка з моменту широкомасштабного вторгнення Росії в Україну активно підтримує свою батьківщину. Внесок українців за кордоном став важливим елементом загального опору, що підтримує не тільки національну ідентичність, але й забезпечує постійну підтримку з боку міжнародних партнерів. Діаспора активно допомагає в мобілізації ресурсів, організації гуманітарної допомоги, а також у лобіюванні інтересів України на міжнародній арені. Без їх активної діяльності Україні було б значно важче зберегти підтримку світової спільноти, адже війна з Росією стала не лише регіональним конфліктом, а й випробуванням для всієї цивілізації [2]. Цей конфлікт, що розгортається, є викликом для принципів демократії, прав людини, гуманізму та захисту свобод, на яких ґрунтується сучасний світ.

Обрання Джо Байдена президентом США стало важливим етапом для розвитку стратегічних відносин між Сполученими Штатами та Україною. Під його керівництвом США активно підтримують європейську безпеку, а також визначили важливу роль України в забезпеченні стабільності на континенті, зокрема в контексті російської агресії. Завдяки його адміністрації, трансатлантичні відносини між США та Європою стабілізувалися, що дозволило зміцнити союз між двома континентами та підтвердити нерозривність їхньої безпеки. Водночас, значна увага приділяється підтримці

прагнень України щодо євроатлантичної інтеграції та оборонної співпраці з країнами Заходу, що стало важливим напрямком зовнішньої політики США.

Серед найвражаючих кроків, зроблених адміністрацією Байдена, є безпрецедентна фінансова та військова допомога Україні, а також підписання закону про ленд-ліз, що стало важливою віхою в стратегічному партнерстві двох країн. Цей крок надає Україні можливість отримати додаткову військову техніку і ресурси для оборони, підкріплюючи її здатність захищатися від агресора на міжнародному рівні, а також підтверджує відданість США підтримці України в боротьбі за свою незалежність і суверенітет.

3.2. Зміна міжнародної ролі та геополітичні пріоритети України: проблеми та візії на майбутнє

Повномасштабна військова агресія Російської Федерації проти України, що розпочалася 24 лютого 2022 року, стала не лише катастрофічним для країни подією, а й ключовим моментом у світовій історії. Цей день змінив не тільки динаміку міжнародних відносин, але й саму структуру глобального геополітичного ландшафту. Україна, яка до цього моменту часто сприймалася як периферійна, другорядна держава в системі світової політики, перетворилася на центрального гравця у боротьбі за збереження європейської безпеки, стабільності та демократичних цінностей. Таке різке зрушення у її міжнародному статусі зумовлене не тільки невідступною відвагою українського народу, але й зміною в глобальному порядку, де концепція територіальної цілісності та суверенітету набула виняткової важливості в умовах агресії Росії. Ця ситуація змусила міжнародну спільноту переглянути своє ставлення до України, а саму Україну – глибоко осмислити свої геополітичні пріоритети та адаптувати стратегію на світовій арені.

Війна не лише підтвердила стійкість української держави, але й показала, наскільки важливим для світу є утримання позиції національної незалежності та

боротьба за демократичні цінності в умовах глобальної нестабільності. Україна, що стала на захист свого суверенітету, фактично виконує роль захисного щита для всього європейського континенту, що став перед безпрецедентними викликами через агресію Росії. В умовах такого серйозного конфлікту виникли нові стратегічні завдання, які включають не тільки забезпечення безпеки, але й розбудову ефективної системи регіональної безпеки, що стане основою для подальшої інтеграції України в західні політичні та економічні структури, зокрема в Європейський Союз і НАТО. Цей процес вимагає від України не лише військової відваги, але й глибокої трансформації політичної та економічної системи, орієнтуючись на західні стандарти і цінності.

Одночасно з такою трансформацією, Україна стикається з численними внутрішніми проблемами. Економічні труднощі, соціальні виклики та потреба в забезпеченні безпеки в умовах триваючої війни становлять важливі аспекти, які потребують ефективного вирішення. Наразі для України критично важливо забезпечити не тільки міжнародну підтримку в боротьбі з агресором, але й побудувати довгострокові партнерства для подолання економічних труднощів, розвитку інфраструктури та відновлення соціальних і економічних структур після завершення конфлікту. Водночас країна має формувати власне бачення майбутнього, яке включатиме не лише прагнення до відновлення після війни, але й активну участь у глобальних процесах, будуючи стратегію постконфліктного відновлення з урахуванням нових реалій, які визначатимуть політичний, економічний та соціальний розвиток країни на найближчі десятиліття.

Таким чином, зміна геополітичних пріоритетів України в контексті війни з Росією є складним, але необхідним процесом, який не лише формує нові завдання для держави, але й відкриває нові можливості для стратегічного розвитку у постконфліктний період. Успішна реалізація цих завдань залежить від здатності України залучати міжнародну підтримку, формувати нові

союзницькі відносини та впроваджувати реформи, які дозволять побудувати стабільне та процвітаюче майбутнє в умовах нової геополітичної реальності.

Війна в Україні породила низку нових викликів і загроз для світової стабільності, призвела до небезпечної поляризації міжнародної спільноти, а також значного зростання конфліктності та непередбачуваності як на глобальному, так і на регіональному рівнях. Ці умови поставили під загрозу вже усталений міжнародний порядок, стимулюючи дестабілізацію у багатьох частинах світу. Водночас, широкомасштабна агресія Росії активізувала не лише військову, але й дипломатичну складову боротьби України за свою незалежність. У цьому контексті важливою є трансформація зовнішньополітичних цілей та завдань України, адже війна стала каталізатором для вдосконалення її стратегії у взаємодії з міжнародними партнерами, зокрема з метою формування і реалізації нових пріоритетів у стратегії стратегічного партнерства з західними країнами [57].

Наразі основні зовнішньополітичні кроки України спрямовані на зміцнення її обороноздатності та безпеки, інтеграцію до Європейського Союзу та НАТО, отримання міжнародних безпекових гарантій, а також залучення фінансової та гуманітарної підтримки для відновлення країни після війни [57]. Україна активно працює над формуванням нових зовнішньоекономічних відносин та інститутів, що допоможуть їй відновити економічну стабільність і стати частиною європейської економічної та безпекової системи.

Водночас, в умовах тривалої війни визначаються різні підходи країн світу до російської агресії та формуються відповідні моделі міжнародної поведінки. Світова спільнота, незважаючи на різницю в інтересах і політичних переконаннях, умовно поділяється на кілька груп. До першої належить коаліція союзників України, яка активно підтримує нашу країну через постачання зброї, економічну допомогу та дипломатичний тиск на Росію. До другої групи входять держави, що висловлюють солідарність з Україною, але з різних причин

утримуються від безпосередньої участі в конфлікті або обмежуються гуманітарною допомогою. Третю групу складають країни, які намагаються залишатися «нейтральними», утримуючись від чіткої підтримки чи засудження однієї зі сторін конфлікту, зберігаючи нейтралітет з огляду на власні інтереси та зовнішньополітичні пріоритети. І нарешті, існує група країн, які прямо підтримують позицію Росії, зокрема через економічну або політичну співпрацю з країною-агресором.

Разом з тим, світова політика зазнає еволюції, і все більше країн виражають солідарність з Україною в її боротьбі за свободу, суверенітет і територіальну цілісність, підтверджуючи своє прагнення підтримати міжнародні принципи мирного співіснування та боротьби з агресією. Цей процес відзначається розширенням міжнародної коаліції, де кожна країна має власні інтереси, але всі об'єднані спільною метою – припиненням насильства та відновленням стабільності в регіоні [55].

У результаті введення воєнного стану та зміни умов зовнішньополітичної діяльності України, країна змушена переглянути свою зовнішню політику, адаптуючи її до нових реалій. Тепер стратегічні пріоритети в зовнішніх відносинах визначаються не лише з урахуванням безпекових викликів, але й через призму спільних довгострокових інтересів з партнерами. Найважливіші з них включають підтримку опору України перед російською агресією, засудження злочинних дій країни-агресора, а також сприяння процесам європейської та євроатлантичної інтеграції України, що є ключовими для забезпечення стабільного майбутнього та безпеки країни в новому міжнародному порядку.

Події, пов'язані з війною, стали важливим фактором, що підкреслює необхідність удосконалення зовнішньополітичних відносин України з тими країнами, які відповідно до «Стратегії зовнішньополітичної діяльності України» визначені як пріоритетні та стратегічно важливі для розвитку нашої держави.

Очевидно, що ставлення цих країн до конфлікту і рівень їхньої підтримки України матимуть значний вплив на подальший розвиток двосторонніх відносин і формування глобальних політичних альянсів України в майбутньому. Це створює необхідність для України не лише посилювати наявні партнерства, а й активно шукати нові можливості для зміцнення свого міжнародного становища. Враховуючи ці обставини, встановлення правових основ для реалізації інструментів стратегічного партнерства з такими країнами є важливим кроком для забезпечення стабільності та безпеки України в умовах глобальних змін [54].

Війна, розв'язана Росією проти України, прискорила еволюцію зовнішньополітичних заходів України та значно визначила характер і пріоритети її дій на міжнародній арені. Під впливом нових викликів та загроз було прийнято ряд важливих нормативно-правових актів, серед яких основне місце займають «Стратегія національної безпеки України» (вересень 2020 р.) та «Стратегія зовнішньополітичної діяльності України» (серпень 2021 р.). Ці документи спрямовані на підвищення ефективності державної політики щодо забезпечення національної безпеки, підтримку суверенітету країни та ефективну протидію російській агресії. Водночас вони включають конкретні механізми для досягнення стратегічних цілей, таких як інтеграція в Європейський Союз і НАТО, що стало важливим кроком до підвищення міжнародної підтримки України та гарантування її безпеки [54, с. 68].

Проте, трансформація зовнішньополітичних пріоритетів та інструментів національної дипломатії в умовах війни відбувається не лише через зовнішні чинники, але й під впливом ескалації глобальних конфліктів. Напруження між Заходом і Росією, викликане агресією Кремля проти України, відбувається на фоні зростання китайсько-американського конфлікту. Це глобальне протистояння не лише визначає розвиток окремих регіонів світу, таких як Африка, Латинська Америка чи Близький Схід, а й сприяє поглибленню

глобального розколу між демократичними країнами і авторитарними режимами. Протистояння між цими таборами вже стало основною геополітичною боротьбою за вплив у світі, і, ймовірно, буде визначати ключові тенденції розвитку міжнародних відносин у найближчому майбутньому.

Прогнозується, що конфлікт «демократія проти авторитаризму» стане однією з основних рушійних сил, що формуватиме політичний ландшафт світу в наступні роки. З політико-безпекової точки зору це протистояння стане важливим аспектом глобальної політики, оскільки країни будуть вимушені визначати свої стратегічні орієнтири в умовах поглибленої поляризації. Ці тенденції стають вирішальними у визначенні характеру світових тенденцій та балансів сил, адже вони не лише впливають на регіональну стабільність, але й на глобальну безпеку та розвиток. Відтак, для України важливо вчасно адаптувати свою зовнішню політику до цих змін і забезпечити свою стратегічну позицію в нових глобальних умовах.

Отже, у контексті складних зовнішніх процесів, дипломатія Києва повинна враховувати дві важливі складові. З одного боку, необхідно реагувати на загальну геополітичну ситуацію, враховуючи світові тенденції та кризові явища, що визначають глобальну політику. З іншого боку, дипломатія повинна бути гнучкою та адаптивною, зважаючи на інтереси і позиції країн-союзників, з якими Україна розвиває стратегічні відносини. Це вимагає вміння синхронізувати зовнішню політику України з глобальними змінами, одночасно активно захищаючи національні інтереси та сприяючи посиленню міжнародної підтримки.

У цих умовах основні завдання зовнішньої політики України в період війни можна сформулювати таким чином:

1. Інституалізація універсальної української Формули миру, яка має стати основою для досягнення сталого миру в регіоні. Це вимагає розробки чітких і

конкретних дипломатичних ініціатив, що можуть бути прийняті міжнародною спільнотою і забезпечити мирний процес після завершення конфлікту.

2. Забезпечення зовнішньої воєнної допомоги, зокрема надання Збройним Силам України озброєння та матеріально-технічних ресурсів для ефективного опору російській агресії. Це включає як поставки сучасних озброєнь, так і гуманітарну допомогу, що дозволяє підтримувати боєздатність та моральний дух українських військ.

3. Зміцнення санкційного фронту проти агресора, орієнтуючись на міжнародний опір російській агресії. Це має включати подальше посилення санкцій, ізоляцію путінського режиму та політико-правове засудження російської інтервенції на міжнародних форумах, таких як ООН, ЄС та НАТО.

4. Прискорення інтеграції України до ЄС і НАТО. Важливими етапами є створення умов для відкриття переговорного процесу про вступ України до Європейського Союзу та активне використання результатів Вільнюського саміту НАТО, щоб забезпечити глибшу інтеграцію у політичні та військові структури цих організацій.

5. Укладання пакету міждержавних угод про двосторонні безпекові зобов'язання та домовленості в рамках «Спільної декларації про підтримку України» G7. Це дозволить зміцнити безпекові гарантії для України, підтримуючи її незалежність і територіальну цілісність на міжнародному рівні.

6. Відбудова України та економічне відновлення на основі сучасних передових технологій і практик. Після війни необхідно реалізувати масштабні проекти з відновлення інфраструктури та економічного зростання, сприяючи залученню іноземних інвестицій і забезпеченню сталого розвитку.

7. Захист прав українців, що проживають за кордоном. Важливим напрямком є підтримка українських громадян та захист їхніх прав, зокрема в країнах Європи, Північної Америки та інших регіонах, де велика українська діаспора.

8. Розширення коаліції країн, які підтримують Україну, через активне просування ініціатив на міжнародних майданчиках. Важливим аспектом є поширення об'єктивної інформації про війну в Україні та її наслідки, що дозволяє зміцнити міжнародну солідарність.

Зазначені пріоритети визначають характер взаємовідносин України з іншими державами, а також формують основні напрямки зовнішньої політики країни. Вони сприяють розвитку стратегічного партнерства, в межах якого Україна може взаємодіяти з різними державами, зокрема з ключовими міжнародними партнерами, для досягнення своїх стратегічних цілей. У цьому контексті варто звернути увагу на кілька важливих тенденцій. Одна з них полягає в посиленні глобального протистояння між демократичними країнами та авторитарними режимами, що накладає додаткові вимоги до зовнішньої політики України та її дипломатичних інструментів [38].

З одного боку, масштабна російська агресія спричинила необхідність перегляду та переосмислення принципів і мотивів стратегічного партнерства України, враховуючи нові виклики, які постали перед державою. Ці зміни зумовлені новими вимогами воєнної дипломатії, яка вимагає більш гнучкої, але водночас рішучої політики в умовах війни. У контексті поточної ситуації важливо, щоб союзницькі і стратегічні відносини України з іншими країнами базувалися на принципах, які сприяють не лише військовій підтримці, а й зміцненню демократичних цінностей. Основними критеріями для зміцнення цих відносин є наявність взаємних довгострокових інтересів, що ґрунтуються на цінностях демократії, верховенства права та повазі до прав людини. Водночас важливу роль відіграє політико-дипломатична підтримка, спрямована на протидію російській агресії та засудження її злочинів на міжнародній арені.

Також серед ключових аспектів стратегічного партнерства варто виділити такі напрямки, як воєнно-технічну та фінансово-економічну допомогу, яку

Україна отримує від своїх союзників, включаючи допомогу в рамках групи «Рамштайн» та «Спільної декларації про підтримку України» G7. Важливим є також участь союзних країн у міжнародному санкційному фронті, який покликаний посилити економічний тиск на країну-агресора та ізолювати її на міжнародній арені. Зокрема, приєднання до «Кримської платформи» та ініціативи United for Justice (U4J), що передбачає створення міжнародного трибуналу для засудження злочинів, скоєних російським режимом, також є важливим кроком для забезпечення справедливості на глобальному рівні [36, с. 45].

З іншого боку, війна в Україні викликала низку протилежних і непередбачуваних процесів на міжнародній арені, що значно ускладнило формування єдиної світової позиції стосовно російської агресії. Це дозволяє умовно поділити світову спільноту на кілька груп країн, кожна з яких має різні стратегії поведінки у цьому конфлікті.

1. Країни-союзники – це група держав, які надають безпосередню, різнобічну підтримку Україні та активно виступають за її інтереси на міжнародній арені. Ця група включає близько 60 країн, серед яких основні країни колективного Заходу, а також Японія, Австралія, Нова Зеландія, Республіка Корея та інші, а також деякі країни Латинської Америки, такі як Гватемала, Коста-Ріка та Гайана, що відзначаються своєю чіткою позицією на підтримку суверенітету України [33].

2. Країни, що виражають політичну солідарність з Україною, але з обмеженими формами підтримки. Це група з понад 100 держав, що активно підтримують у Генеральній Асамблеї ООН резолюції, спрямовані на підтримку територіальної цілісності України. Вони, як правило, не беруть на себе зобов'язання щодо військової допомоги, але активно підтримують міжнародний тиск на Росію на дипломатичному рівні

3. Країни, що утримуються від чіткої позиції щодо війни в Україні та намагаються зберігати нейтралітет. Ці держави часто закликають до мирного врегулювання конфлікту і підтримують дипломатичні зусилля, але при цьому продовжують вести двосторонні контакти як з Україною, так і з Росією. До цієї групи належать такі країни, як Китай, Індія, Бразилія, ПАР, Туреччина, а також деякі країни Африки, Латинської Америки та Близького Сходу, які намагаються залишити за собою можливість маневру в своїй зовнішній політиці [31].

4. Країни, що підтримують Росію, є обмеженою групою держав, серед яких можна виділити КНДР, Еритрею, Білорусь, Малі, Нікарагуа, Сирію та Іран. Ці країни активно підтримують агресивну політику Кремля, виступаючи за зміцнення зв'язків з Росією та підтримуючи її дії на міжнародній арені. Вони значною мірою ізольовані на глобальному рівні, і їх підтримка Росії зумовлена спільними політичними інтересами та прагненням протистояти західному впливу [23, с. 25].

Загалом, ці процеси відображають не тільки складність міжнародної ситуації, але й надають можливість Україні зміцнювати свої відносини з тими державами, які готові активно підтримувати її в боротьбі за суверенітет і територіальну цілісність.

Очевидно, що позиція кожної окремої країни, особливо тих, хто має вирішальне значення для України, матиме безпосередній вплив на подальший розвиток двосторонніх відносин та формування стратегічних альянсів. Це відображає не лише важливість підтримки з боку міжнародної спільноти, але й необхідність адаптації зовнішньої політики України до нових геополітичних реалій, що виникли у контексті російської агресії. Враховуючи змінений баланс сил, кожна країна, яка займає чітку позицію щодо війни в Україні, стане визначальним фактором для зміцнення або послаблення двосторонніх відносин з Україною.

Згадані вище пріоритети та напрямки воєнної дипломатії Києва визначають основні риси та спрямованість зовнішньої політики України в цілому. Вони не лише впливають на розвиток двосторонніх відносин, а й визначають стратегію укріплення і поглиблення стратегічного партнерства з ключовими міжнародними акторами. Зокрема, в умовах війни важливими є тісні зв'язки з країнами, які поділяють спільні цінності та прагнуть підтримати Україну на міжнародній арені. Така політика дозволяє Україні не тільки забезпечувати політичну та військову підтримку, але й отримувати економічну допомогу, що вкрай необхідна для подолання наслідків війни.

Особливо важливо, що в контексті агресії Росії Україна змушена переглядати свої підходи до формування стратегічних відносин, враховуючи нові вимоги воєнної дипломатії. У цей час ключовими критеріями для союзницьких та стратегічних відносин України з іншими державами є наявність взаємних довгострокових інтересів, які базуються на загальних цінностях демократії, верховенства права та захисту прав людини. Це дозволяє Україні зміцнювати свої позиції в міжнародних переговорах, формуючи стійкі коаліції з тими країнами, які готові активно протистояти зовнішнім загрозам та забезпечувати підтримку в боротьбі за суверенітет і територіальну цілісність.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що війна в Україні значно активізувала процеси перегляду та коригування зовнішньополітичної стратегії країни. Це сприяло актуалізації питання удосконалення формальних зв'язків з державами, які згідно з «Стратегією зовнішньополітичної діяльності України» (серпень 2021 р.) є пріоритетними для нашої країни. Окрім того, ці зміни відображають нові підходи в стратегічному партнерстві, що мають на меті зміцнення міжнародних альянсів та активізацію співпраці з державами, які виступають за стабільність, мир та безпеку в Європі та світі в цілому [36, с. 45].

Отже, зовнішньополітична діяльність України в умовах російської агресії вимагає значних змін у стратегії і принципах міжнародних відносин. Війна, що

триває, не лише підвищила важливість традиційних стратегічних партнерств, але й відкрила нові можливості для зміцнення глобальних альянсів, основаних на спільних цінностях демократії, верховенства права та захисту прав людини. Адаптація зовнішньої політики України до нових геополітичних реалій є необхідною умовою для ефективного протистояння російській агресії та досягнення сталого миру.

Ключові завдання зовнішньої політики включають інституалізацію мирних ініціатив, підтримку міжнародного санкційного фронту, забезпечення воєнно-технічної та фінансової допомоги, а також поглиблення інтеграційних процесів з ЄС і НАТО. У цьому контексті важливими є також зміцнення двосторонніх відносин з тими державами, які готові надати не лише політичну, а й реальну підтримку Україні. Пріоритетними залишаються країни, які поділяють українські цінності та стратегічні інтереси.

Відновлення післявоєнної економіки, забезпечення стабільності в регіоні та просування на міжнародній арені потребують узгоджених і чітко спрямованих дипломатичних зусиль. Перегляд існуючих альянсів, адаптація до нових умов та поглиблення співпраці з надійними партнерами дозволяють Україні посилювати свої позиції в міжнародних відносинах та працювати над зміцненням глобальної безпеки і стабільності. Відтак, стратегічна дипломатія Києва повинна залишатися гнучкою, реагувати на зміни у глобальному контексті, прагнучи до укріплення союзів і розвитку взаємовигідних відносин, що відповідатимуть сучасним викликам.

Висновки до 3 розділу

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну 24 лютого 2022 року стало не лише найбільшим викликом для суверенітету України, але й каталізатором значних змін у міжнародній системі відносин. Це спричинило переосмислення ролі України на геополітичній арені, а також висунуло нові виклики та перспективи для її стратегічного розвитку. Співпраця України зі Сполученими Штатами Америки набула якісно нового рівня, перетворивши США на ключового стратегічного партнера. США надають значну фінансову, військову та дипломатичну підтримку, спрямовану на забезпечення стійкості України та її здатності протистояти агресії. У цьому контексті важливу роль відіграє пряма військова допомога, санкційний тиск на Росію та активна участь у координації міжнародної підтримки. Співпраця з США стала основою для формування нової системи регіональної безпеки та укріплення позицій України у глобальних процесах.

Водночас міжнародна роль України змінилася докорінно. Вона більше не розглядається як «буферна зона» між Заходом і Росією, а стала центральним елементом захисту європейської безпеки та демократії. Україна продемонструвала спроможність мобілізувати міжнародну спільноту навколо ідеї підтримки суверенітету, що зміцнило її позиції у світовій дипломатії. Проте одночасно виникають нові виклики: потреба у забезпеченні стабільності економіки, відновлення після війни, формування нових альянсів і адаптація до мінливих геополітичних реалій.

Таким чином, повномасштабна агресія Росії стала не лише трагедією для України, але й моментом, який показав її здатність діяти як активний суб'єкт міжнародних відносин. Важливим завданням для України на майбутнє є збереження набутих позицій, посилення співпраці зі стратегічними партнерами, такими як США, та ефективне реагування на нові виклики глобального характеру.

ВИСНОВКИ

Таким чином у ході нашого дослідження еволюції міжнародної ролі України в умовах розгортання російсько-української війни ми дійшли наступних висновків:

1. Теоретичні засади дослідження геополітики є необхідним фундаментом для розуміння складних взаємозв'язків між географією та політикою. Аналіз класичних і сучасних теорій геополітики дозволяє розкрити різні підходи до розуміння впливу просторових факторів на політичні процеси. Засновані на вивченні території, ресурсів, географічного положення та інших факторів теоретичні концепції геополітики стають важливим інструментом для прогнозування та аналізу міжнародних відносин. Вони надають можливість розуміти мотивації держав, визначати їх стратегічні інтереси та передбачати можливі напрямки їх зовнішньої політики. Такий аналітичний підхід є важливим інструментом для сучасних досліджень у галузі політичних наук і міжнародних відносин. Теоретичні засади геополітики сприяють розвитку поглибленого розуміння сучасних глобальних викликів і формулюванню науково обґрунтованих рекомендацій для розробки стратегій безпеки та зовнішньої політики держав.

2. Україна, розпочавши свій шлях до партнерства з Європейським Союзом, пройшла важливий етап становлення відносин, визначений політичними, економічними та соціокультурними змінами. Підписання Угоди про асоціацію з ЄС у 2014 році визначило стратегічний курс України на наближення до європейських стандартів та цінностей. На сучасному етапі відносини між Україною та ЄС розвиваються на різних рівнях – від політичного діалогу та економічного співробітництва до соціальних та культурних ініціатив. Зазначено значний прогрес у впровадженні реформ та гармонізації законодавства з правилами ЄС, що підтверджує важливість партнерства для внутрішніх перетворень в Україні. Незважаючи на досягнення, відносини із ЄС також

стикаються з викликами, такими як корупція, політична нестабільність та важливі питання безпеки. Однак солідарність та підтримка ЄС є важливими для України в контексті викликів, зокрема агресії Росії та забезпечення стабільності в регіоні. Україна продовжує демонструвати свою готовність до інтеграції та співпраці з ЄС, а високий рівень підтримки серед українського населення свідчить про важливість цього напрямку для національного розвитку. Становлення та сучасний стан відносин України з ЄС визначаються як викликами, так і можливостями, а динаміка співпраці сприяє узгодженому зближенню та спільним зусиллям у досягненні спільних цілей.

3. Співпраця між Україною та НАТО визначається стратегічними інтересами обох сторін у забезпеченні міжнародної безпеки та стабільності. Завдяки активній участі у партнерських програмах, спільних навчаннях та професійному обміні, Україна посилює свою військову готовність та здатність відповідати на сучасні загрози. Підписання Угоди про асоціацію та Спільного плану дій України-НАТО свідчить про рішучість країни наближати свої стандарти до норм та вимог альянсу. Проте, протистояння агресії росії залишається важливим випробуванням для співпраці, а питання щодо членства в НАТО залишаються об'єктом дебатів та дипломатичних переговорів. Спільні зусилля на шляху модернізації та реформування українських Збройних Сил під керівництвом НАТО є важливим кроком для забезпечення стійкого розвитку України та утвердження її місця на міжнародній арені. Співпраця України та НАТО залишається стратегічною, спрямованою на спільне вирішення викликів та зміцнення міжнародної безпеки.

4. Події лютого 2022 року поставили Україну перед новими геополітичними реаліями, що в свою чергу сприяло значному посиленню та підтримці США українського права на суверенітет. Безпрецедентними стала фінансово-економічна, політична та військово-технічна підтримка. Адміністрація Дж. Байдена змінила свої погляди на ситуацію та можливості

урегулювання відносин з РФ мирним шляхом та пошуком компромісів. В контексті війни – США побачили, що Росія воює не просто з Україною, а з західними цінностями та демократичними ідеалами. Відповідним кроком у посиленні стратегічної взаємодії стало підписання закону про ленд-ліз для України, що має значно посилити оборонні та наступальні можливості України у війні. Україна має стати новим полем перемоги США на міжнародній арені, зважаючи на нещодавній невдалий успіх Афганської кампанії та виведення військ США після 20 річної кампанії. Також варто провести паралель подій в Афганістані та війни в Україні 2022 року. Оскільки, з одного боку, виведення військ США – стало «слабкістю» в очах Росії, що додатково спонукало до відкритої агресії. А з іншого боку, розчарування слабкістю урядових військ Афганістану, в які було вкладено купу грошей, ресурсів та часу, і які не спромоглися чи не захотіли чинити опір, спонукали США до реабілітації та пошуку більш відважного народу. Власне українці довели всьому світові і США в тому числі, що готові і хочуть протистояти агресії, і саме це сприяло значному рівню підтримки збоку США та надання всілякої допомоги, в тому числі і підписання ленд-лізу.

5. Російсько-українська війна стала переломним моментом у сучасній історії міжнародних відносин, визначивши нову роль України на геополітичній арені. Ця війна висвітлила трансформацію України з об'єкта впливу великих держав на суб'єкта, який активно формує порядок денний у глобальній системі безпеки. Еволюція міжнародної ролі України супроводжується її здатністю мобілізувати підтримку союзників, консолідувати міжнародну спільноту довкола демократичних цінностей та протидії агресії, а також демонструвати стійкість перед безпрецедентними викликами. Завдяки активній дипломатичній діяльності, співпраці з Європейським Союзом, НАТО та іншими стратегічними партнерами, Україна змогла отримати значну військову, економічну та

гуманітарну допомогу, що стало вирішальним чинником у стримуванні російської агресії.

Паралельно з цим, війна зумовила зміну геополітичних пріоритетів України. Прагнення інтегруватися у європейський та атлантичний простір стало не лише стратегічним курсом держави, але й питанням національного виживання. Посилення партнерства зі Сполученими Штатами, активна участь у міжнародних організаціях, а також зміцнення ролі України як лідера регіональної безпеки стали ключовими аспектами нового етапу у її міжнародній діяльності. Однак, нова роль України супроводжується низкою викликів: забезпечення стійкості економіки, підтримання єдності міжнародної спільноти, ефективна боротьба з наслідками війни та побудова постконфліктного майбутнього. Україна також зіштовхується з необхідністю адаптації до нових геополітичних реалій, що вимагає від неї гнучкості, інноваційності та стратегічного мислення.

Загалом, еволюція міжнародної ролі України в умовах російсько-української війни засвідчує не лише її здатність протистояти агресії, але й закріплює її статус ключового гравця у світовій системі безпеки. Україна має унікальну можливість використати цей історичний момент для зміцнення своїх позицій на глобальному рівні, інтеграції у західний політичний простір і створення нових умов для сталого розвитку та процвітання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексієвець М. М., Секо Я. П. Цивілізаційні аспекти еволюції зовнішньої політики в період незалежності. Україна – Європа – Світ. Збірник наукових праць. 2009. №3. С. 11-23.
2. Байден підписав закон про ленд-ліз для України. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-baiden-lend-liz/31841701.html> (дата звернення: 20.11.24)
3. Білоусов М. М. Формування принципів зовнішньої політики незалежної України. Вісник міжнародних відносин. 2013. № 1. С. 25-33
4. Богдан Т. Статус кандидата на вступ до ЄС: економічні та фінансові переваги. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/06/28/688638/> (дата звернення: 20.11.24)
5. Будувати з нуля, або якою може бути майбутня система глобальної безпеки. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3449401-buduvati-z-nula-abo-akou-moze-buti-majbutna-sistema-globalnoi-bezpeki.htm> (дата звернення: 20.11.24)
6. В. Зеленський та Г. Науседа підписали Спільну декларацію щодо європейської перспективи України. Офіційне інтернет-представництво Президента України, 18 березня 2021 р., <https://www.president.gov.ua/news/volodimir-zelenskij-tagitanas-nausyeda-pidpisali-spilnu-dek-67181> (дата звернення: 20.11.24)
7. Василиця О. Б. Торговельно-економічні відносини України та США на сучасному етапі. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. Вип.17. С. 38-42
8. Верстяк О. М. Регіонально-історичний аспект прикордонного співробітництва Чернівецької області. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2018. №20. С. 5-9

9. Війна в Україні: позиція та інтереси зовнішніх гравців. URL: <https://uifuture.org/publications/vijna-v-ukrayini-pozycziya-ta-interesy-zovnishnih-gravcziv/> (дата звернення: 20.11.24)

10. Війна всього світу проти РФ: хто і як допомагає Україні у боротьбі з агресором. URL: <https://economics.segodaya.ua/ua/economics/enews/voyna-vsego-mira-protiv-rf-kto-i-kak-pomogaet-ukraine-v-borbe-s-agressorom-1606879.html> (дата звернення: 20.11.24)

11. Галик В. Україна в Європі та світі: навч. посіб. К.: Знання, 2013. 364 с.

12. Гандзюра А. Стратегічне партнерство як інструмент реалізації міжнародних двосторонніх відносин. Юридичний вісник. 2020. №1. С. 376-383

13. Гвоздков С. Ю. Формування концептуальних засад політики адміністрацій Дж. У. Буша щодо держав пострадянського простору. Гілея: науковий вісник. 2015. Вип. 99. С. 89-95

14. Геополітика. Енциклопедія сучасної України. URL: <https://esu.com.ua/article-29144>

15. Гетьманчук А. Україна-США: перезапуск стратегічного партнерства. Радіо свобода. URL: <https://www.radiosvoboda>. (дата звернення: 20.11.24)

16. Годлюк А. Стратегічне партнерство в форматі особливих відносин між Україною і США. Американська історія та політика. 2018. № 1. С. 27-40.

17. Горбачова Н. С. Можливість використання стратегічного партнерства з метою впливу на національні економічні інтереси. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/4443/Gorbachova.pdf?sequence=1>. (дата звернення: 20.11.24)

18. Державна служба статистики України. URL: <https://ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 20.11.24)

19. Дорош Л. Новітній пріоритет співпраці України та США: союзні

відносини. Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. 2015. Вип. 27. С. 95-101

20. Дудко І. Феномен стратегічного партнерства США і України: ретроспектива і сучасність. Актуальні проблеми всесвітньої історії: стратегії партнерства і співробітництва в міжнародних відносинах. Збірник наукових праць. К.:Логос, 2015. С. 57-67.

21. Єлейко І. Передумови та особливості міграції українського населення до США. Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. 2016. Випуск 39. С. 187-194

22. Жигайло В. Український вектор зовнішньої політики США за каденції Д. Трампа. European political and law discourse. 2019. Volume 6. С.21-28

23. Жовква І. І. Критерії членства СОТ, ЄС та НАТО. Інтеграційні перспективи України. Аналітичне дослідження. Київ, 2020. 84 с.

24. Зовнішня політика України – 2014: стратегічні оцінки, прогнози та пріоритети / За ред. Г. М. Перепелиці, О. В. Потехіна. К. : ВД «Стилос», 2015. 326 с.

25. Зовнішня політика України в умовах глобалізації. Анотована історична хроніка міжнародних відносин (1993-2013). К.: Генеза, 2014. 616 с.

26. Інтеграція в рамках Асоціації: динаміка виконання Угоди між Україною та ЄС. Видання четверте, доповнене. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, 2021 р., http://www.ier.com.ua/files/Projects/Integration_UA_EU/Report_Integration_final (дата звернення: 20.11.24)

27. Інформаційна довідка: Статус кандидата на членство в ЄС Матеріали розроблено Програмою USAID RANG з метою аналітичної підтримки роботи Парламенту червень, 2022. №10. URL: https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00ZKWR.pdf (дата звернення: 20.11.24)

28. Інформація щодо основних здобутків двостороннього політичного співробітництва з країнами світу за I-III квартали 2014 року. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/> (дата звернення: 20.11.24)

29. Історія становлення відносин Україна-ЄС. URL: <https://minjust.gov.ua/m/istoriya-stanovlennya-vidnosin-ukraina-es> (дата звернення: 20.11.24)

30. Король М. М. Українсько-американське торговельно-економічне співробітництво. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2015. №.4. С. 9-12

31. Лаврисюк Ю. Генеральний консул у Сан-Франциско: Рівень підтримки України з боку США зараз безпрецедентний URL: <http://obozrevatel.com/interview/65179-generalnij-konsul-ukraini-u-san-frantsisko-rivenpidtrimki-ukraini-z-boku-ssha-zaraz-bezpretsedentnij.html> (дата звернення: 20.11.24)

32. Лакішик Д. Особливості американсько-українських відносин у 1991-2004 рр. Міжнародні відносини. 2015. №. 6. С. 50-58

33. Макаренко Н. А. Нові перспективи вступу України до європейського союзу: вплив російсько-української війни 2022 року на євроінтеграцію. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/260576/256974> (дата звернення: 20.11.24)

34. Машталір Х. Інтеграція України до Європейського Союзу як основа для розбудови громадянського суспільства. Підприємництво, господарство і право. 2019. № 6. С. 163-166.

35. Мерфі Н. Українознавчі наукові установи в США (друга половина XX ст. – початок XXI ст.). Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. Запоріжжя: Вид-во «Просвіта», 2015. Вип. XIX. С. 381-386.

36. Міщенко А. Б. Новий світовий порядок: міжнародний дискурс. Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти. 2020. Вип. 6. С. 44-55
37. НАТО припиняє співпрацю з Росією URL: <http://vidia.org/2014/26533>
38. Національна безпека і оборона. Розумков Центр. 2023. № 3-4. 22 с.
39. Орехова Т. В. Статус кандидата в ЄС для України: економічні перспективи. Економіка і організація управління. 2022. № 2. С. 15-23
40. Основні тенденції українсько-американських відносин на початку XXI століття. URL: http://eprints.oa.edu.ua/2337/1/-_Lymar_NZ_stud_Vyp-3_turyzm.pdf (дата звернення: 20.11.24)
41. Оцінка Уряду України, представлена на конференції в Лугано (Швейцарія), <https://speka.media/vidbudova-ukrayini/vidnovlennya-ukrayini-kostuvatime-750-mlrd-dol-uryad-predstaviv-svoyu-programu-py18or> (дата звернення: 20.11.24)
42. Парахонський Б. О. Стратегічне партнерство України: Аналітична записка Відділу глобалістики та безпекових стратегій НІСД при Президентові України. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/600/> (дата звернення: 20.11.24)
43. Пашков В. Динаміка українсько-американських відносин за часів адміністрації Б. Обами (2014-2016). Міжнародні та політичні дослідження. 2021. Вип. 34. С. 107-122
44. Петров Р. А. Транспозиція «acquis» Європейського Союзу у правові системи третіх країн : монографія. Київ : Істина, 2019. 384 с.
45. Підсумки зовнішньої політики України за 2016 рік. Електронний ресурс. URL: <http://www.icps.com.ua/pidsumky-zovnishnoyi-polityky-ukrayiny-za-2016-rik/>
46. Політичний діалог Україна США. Рекомендації робочої групи з питань зовнішньої політики та національної безпеки. URL: http://www.usukraine.org/PD06/fp_action_plan_Sept06-UKR.pdf (дата звернення: 20.11.24)

47. Польща виступає за негайне прийняття України до ЄС – президент Дуда. TSN.UA: веб-сайт. URL: <https://tsn.ua/ukrayina/polscha-vistupaye-za-negayne-priynyattya-ukrayini-do-yes-prezident-duda-1989493.html> (дата звернення: 20.11.24)

48. Ржевська Н. Стратегічне партнерство Україна-США: становлення та прогноз. Політичний менеджмент. 2019. №. 1. С. 226-233

49. Світовий прагматизм. Як США і Європа можуть використати війну в Україні. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2022/03/17/7332046/> (дата звернення: 20.11.24)

50. Седляр Ю. О. Стратегічне партнерство між Україною і США у сучасних геополітичних реаліях. Молодий учений. 2018. №. 4. С. 51-55

51. Середюк Н. Стратегічне партнерство Україна – США. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2017. №1. С. 38-44

52. Столяренко Д. О. Місце України в доктрині Байдена. Міжнародна політика. 2021. №. 6. С. 67-70

53. Сухобокова О. О. Українська діаспора як чинник підтримки України США і Канадою в умовах російської агресії у 2014 р. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2017. Вип. 6. С. 69-75.

54. Сучасні суспільно-політичні процеси у світі та Україні: монографія / авт. колектив: Т. Л. Нагорняк, М. В. Примуш, М. А. Польовий. Вінниця : ТОВ «ТВОРИ», 2019. 228 с.

55. Сушко О. Україна-США: союзництво чи тимчасова нормалізація? URL: <http://www.foreignpolicy.org.ua/ua/papers/index.shtml?id=3371> (дата звернення: 20.11.24)

56. Україна – кандидат в ЄС: які законодавчі зміни слід очікувати. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/212345_ukrana-kandidat-v-s-yak-zakonodavch-zmni-sld-ochkuvati (дата звернення: 20.11.24)

57. Україна на шляху до ЄС: реалії і перспективи. 2022. № 1-2. URL: https://razumkov.org.ua/images/journal/NSD187-188_2022_ukr_full.pdf (дата звернення: 20.11.24)

58. Україна та крах глобальної системи безпеки. Що з нами зараз ? URL: https://lb.ua/world/2022/03/11/509088_ukraina_krah_globalnoi_sistemi.html (дата звернення: 20.11.24)

59. Українська призма: Зовнішня політика 2016. Аналітичне дослідження. ГО «Рада зовнішньої політики «Українська призма», Фонд ім. Ф. Еберта. Київ, 2017. 204 с.

60. Українська призма: Зовнішня політика 2017. Аналітичне дослідження. ГО «Рада зовнішньої політики «Українська призма», Фонд ім. Ф. Еберта. Київ, 2018. 232 с

61. Українська призма: зовнішня політика 2021. URL: <http://prismua.org/wp-content/uploads/2022/06/UPFP-21-vers8PRESS.pdf> (дата звернення: 20.11.24)

62. Хартія Україна – США про стратегічне партнерство. URL: <http://ukrainian.ukraine.usembassy.gov/uk/charter.html> (дата звернення: 20.11.24)

63. Худолій А. Американсько-українські відносини в світлі викликів XXI століття. Американська історія та політика. 2016. № 1. С. 115-122.

64. Циганюк В. Військова та гуманітарна допомога США Україні у 2014-2020 роках. Міжнародні відносини: історичні етапи, процеси, виклики. 2021. № 41. С. 104-116

65. Чекаленко Л. Д. Україна – США: від проектів до реалій. Американістика у вітчизняній політичній науці. 2012. №. 4. С. 103-112

66. Як війна Росії проти України змінить світ? Розгляд чотирьох можливих сценаріїв. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayina-viyna-rosiya-svit/31794954.html> (дата звернення: 20.11.24)

67. A NationalSecurity' Strategyfor a NewCentury. TheWhiteHouse, October

1998. URL: <http://www.globalsecurity.org/military/library/policy/national/nss-9810.pdf> (дата звернення: 20.11.24)

68. Biden Agrees Putin Is a Killer, Says He'll Pay for Meddling. Bloomberg. 17.03.2021. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2021-03-17/biden-agrees-putin-is-killer-says-he-ll-pay-price-for-meddling> (дата звернення: 20.11.24)

69. Blinken A. Domestic Renewal as a Foreign Policy Priority. URL: <https://www.state.gov/domestic-renewal-as-a-foreign-policy-priority/>. (дата звернення: 20.11.24)

70. European Neighbourhood Policy and Enlargement Negotiations, https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/european-neighbourhood-policy/countries-region/ukraine_en (дата звернення: 20.11.24)

71. FACT SHEET: U.S. Crisis Support Package for Ukraine. URL: <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/04/21/fact-sheet-us-crisis-support-package-ukraine>. (дата звернення: 20.11.24)

72. Hudson V. Foreign Policy Analysis: Classic and Contemporary Theory // Institute of International Relations, NGO. 2008. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11615-007-0109-3> (дата звернення: 20.11.24)

73. Karatnycky A. Meltdown in Ukraine/ Foreign Affairs. 2001. May/June. – Vol. 80. № 3. P. 73-86.

74. Khan M. A., Khan A. B., Makhdoom A.W. Paradigm shift in Afghanistan: a study of the «Af- Pak Strategy» of the United States of America. International Journal of Humanities and Social Science. 2021. Vol. 4. № 7. P. 250-256

75. Markey D. From Af Pak to Pak Af: a response to the new U.S. strategy for South Asia. New York: Council on Foreign Relations, 2019. 15 p.

76. Nugent N., The European Commission, (New York.: Palgrave, 2001), pp. 316-320

77. Rosenau J. Study of World Politics Volume I Theoretical and

Methodological Challenges. Routledge. 2006.
URL:https://www.academia.edu/28648578/James_N._RosenauStudy_of_World_Politics_Volume_ (дата звернення: 20.11.24)

78. US National Security Strategy. 2022. URL:
<https://bintel.org.ua/analytics/realiyi-i-perspektyvy-stratehichnoho-partnerstva-ssha-i-ukrayiny/> (дата звернення: 20.11.24)

79. Waltz K. Man, theState, andWar: A Theoretical Analysis. New York: Columbia University Press, 2001. 263 p. (дата звернення: 20.11.24)